

УИЛЯМ ШЕКСПИР СОНЕТИ

Превод: Кирил Кадийски

chitanka.info

1–50

1

*От хубав цвят се чака хубав плод;
и нека розата на красотата
не вехне никога... Валят листата,
но пъпките се будят за живот.
А ти си нарцис — докато си млад,
опиваш се от себе си самия;
сред плодните поля ти сееш глад
и тъй вредиш си с твойта лакомия.
Света красиш сега, но докога?
Предвестник на април, опит от слава,
не крий стаените в цвета блага.
Скъперник мил, не спрял да разхищава!
Недей света подяжда с твоя дял:
разтворил пищен цвят, а плод не дал.*

2

*Четирсет лютти зими^[1] все в отбрана
и лобът е изрит с траншеи рид;
доскоро в пишна пролетна премяна,
ти зъзнеш днес пред всички в дрипи свит.
И ако някой в тебе се вторачи:*

2

— Къде са твоите огнени очи? —
за срам подпухнали от плач клепачи
над двете тъмни ями не сочи!
Как хубаво ще бъде да речеш ти,
изпълнен цял с достойнство: — Погледни,
тук, в моя син са страстите горещи
на отлетели в буйства младини.
В наследника кръвта ти ще пламти
и няма затова да зъзнеш ти.

3

Все още в огледалото си свеж;
но Времето, и то е непреклонно
и ако двойник нов не създадеш,
от благодат лишил би щедро лоно.
Коя неразорана още нива
не чака твоя здрав, корав лемеж?
Или реши, душа самолюбива,
и красотата с теб да погребеш?
Тъй както е лицето ти побрало
на твойта майка майските черти,
в лицето на сина си — огледало —
без бръчки утре ще се видиш ти.
Ако не щеш, не само твойта плът —
и спомена за теб ще погребат.

Прахоснико, защо пилееш чар
 и жар... Природата — тъй както знаем —
 не ни поднася нищо ценно в дар,
 макар и щедра — дава го назаем.
 Защо държиш като скъперник стар
 богатство, дето само днес е твое,
 заключил си го с тежък катинар,
 а всички вече знаем за кого е.
 Със себе си самия сключваш сделки,
 красавецо, и губиш всеки път;
 кажи какво ще завещаеш — белки
 тъй сметките ти тук се уредят.
 Отидеш ли си утре — непременно
 ще бъде пито, но дали платено?

Онези мигове, които ваят
 неземна прелест с майсторска ръка,
 те същите рушат, щом дойде краят,
 и тъпчат тая красота с крака.
 А Времето пак лятото подгони
 към зимата и там го умъртви
 сред мрак и студ, и заледени клони,
 и вейнат сняг над сгърчени тревни.
 Но нежното ухание — налято
 като момче — в затвора от стъкло
 едничко ни теши, че има лято
 и как красиво всичко е било.

*Цветя такива никога не мрат —
плътта умира, но е жив духът.*

6

*Не позволявай грубата ръка
на зимата да смачка твойто лято
преди в красив съсъд да е налято
уханието твое... И така —
не е порок да си лихвар. На тях
по-често щастието се усмихва.
И богатей! С добра за тебе лихва —
дори едно към десет... не е грях!
Десетократно размножен! О, ти
си представи и десетте ти рожби
по десет как множат мечти, заложиби...
След теб смъртта бая ще се поти!
Недей да се червиш, а се изчервяй^[2] —
нали не искаш за наследник червей!*

7

*Виж как на изток гордото светило
на своя царски трон се възкачи
и всичко живо предани очи
в короната му огнена е впило.*

5

*И щом като сияен исполин
по голия небесен хълм поеме
с възхита смъртното човешко племе
го гледа като свой обичан син.
Но щом — старик в раздрънкана каляска —
си взема сбогом с гаснещия ден,
възторгът вече в ничий взор не бляска,
и всеки се отвърща отегчен.
    Без син останал в свойто знойно пладне,
    и ти ще свършиш тъй, щом мракът падне.*

8

*Сам музика, от музиката ти
до смърт си отегчен! Не ти допада,
че поривът към порив чист лети.
Ти търсиш все в горчивото наслада!
О, да — сред хармоничните рулади
на струните, трептящи в брак щастлив
се чува упрек лек към всички млади,
подхванали самотен прост мотив.
А чувал си в хармония тригласа
как лее се звукът като един —
тъй пеят, седнали на своята маса,
баща и майка, и отраснал син.
    Чуй пак: каквото става помежду ни,
    не е възможно при самотни струни.*

6

От страх ли, че оставил би вдовица,
 все още сам, прахосваш своя млад
 живот?... Но знай, умреш ли без дечица,
 вдовица ще ти бъде този свят.
 И той ще те оплаква, ще те жали.
 Жената, овдолее ли веднъж,
 в очите на децата възмъжали
 отново вижда своя мъртъв мъж.
 Разсипникът, каквото пропилее,
 отива в друг, но тук остава, тук.
 А твойта прежна красота къде е? —
 не виждам да я ползва някой друг!
     Как с другите ще си добър и мил,
     щом сам ти свойта хубост си затрил?

Ти не обичаш никого — за срам!
 За себе си тъй някой да нехае;
 теб всички те обичат, да, така е,
 но ти, кажи, обичал ли си сам?
 С убийствена ненавист, ден след ден
 сам против себе си ти сееш козни,
 дома си сам рушиш с простъпки грозни,
 дома, за теб от други съграден.
 О, промени се! Спри! И се смили,
 и си спомни, че чака те разплата:
 на вид тъй нежен, приюти в душата

*и нежни помисли — не мисли зли.
Стори го вече — днес заради мен,
а утре и в децата прероден*

11

*Ще вехнеш ти, но пак ще тънеш в цвят —
децата, младостта ти продължили;
кръвта, която дал си като млад,
ще стопля и наесен твойте жили.
Нас тая мъдрост цял живот крепи ни
сред студ и мрак, безумия и глад;
не е ли тъй — след шестдесет години^[3]
да няма и следа от тоя свят.
Грубияни, хроми, грозни, проста сган —
защо с деца да пълнят цяла къща,
но умният, добрият е призван
и с лихва тия дарове да връща.
Изряден си — добър оригинал
добри и верни копия би дал.*

12

*Часовника щом чуя да удари,
аз виждам гаснещия бързо ден
и кърдите, които скреж попари,*

и как цветецът клюмва оскрежен;
аз виждам оголелите дъбрави,
стадата в тях пладнували преди
и снопите разчорлени — с корави,
провесени през ритлите бради.
Да, красотата е от ден до пладне,
в зори разцъфне, вечер прецъфти;
а утре и над тебе мрак ще падне,
и ти, какво ще правиш утре ти?
Ах, жъне Времето и май е време
твой син с жетваря груб да се заеме.

13

Докрая ти ще си останеш ти,
о, моя обич, но ще дойде краят.
Готви се — трябва дивните черти
на някой близък да се завецаят,
та красотата, давана назаем,
да не изчезва, да я върнеш сам
и образът ти все по-осезаем
в сина ти да живее... аз не знам
кой тук би дал такъв прекрасен дом
да се превърне някой ден в руини,
макар че той — това и нас крепи ни! —
би издържал дори на бурелом.
Баща си споменаваш много пъти,
дано това да прави и сина ти.

Не съм в живота астроном прочут —
 макар че нещичко и аз умея! —
 за да предсказвам чума, глад и студ,
 какво ни чака; нямам си идея
 кого какво ли ще го сполети,
 какво ще бъде времето, сезонът,
 не ме велможи за съвети гонят,
 не гледам все към звездни висоти.
 Гадая аз по твоите очи,
 звездите, чийто блясък ми разкрива:
 това, че истината е красива
 в роденото от теб ще проличи.

Не стане ли така, то край на двете:
 ни истина, ни красота търсете

Щом всичко сред природата зелена
 накрая вехне, буйно допреди,
 и този свят е гибелна арена,
 подвластна на потайните звезди,
 щом виждам как растения и хора
 напътства ги все тоя свод висок
 и всичко тук буи от кипнал сок,
 но търси, клюмне ли, в пръстта опора —
 дори при мисълта за тая тлен
 ти пак ме радваш, прелест ведролика,
 и тръпна — Времето да не натика

*в нощта и твойта младост — слънчев ден.
Не побеждава Времето съвсем:
то скърши клонка — аз търча с калем!*

16

*Но ти защо не влезеш в люта схватка
с тирана Време — кървав, зъл тиран?
Защо не го сразиш с по-смела хватка
от моя стих безплоден и припрян?
Върхът на славата! Но вехне тя,
а вече много девствени градини
с охота чакат живите цветя
за твоя нов портрет с черти най-фини.
Тъй ще пребъдат твоите черти;
ни моят скромн стих, ни смела четка
ще предадат и тая дивна гледка,
и как душата от любов трепти.
Раздавай се — за да останеш цял.
Тъй своя мил портрет би сам създал.*

17

*Кой утре ще повярва в моя стих?
Натрупал съм камара от възхвали
и всъщност склеп така ти построи,*

но всичко ли положил съм... Едва ли.
Как да опиша твоите очи
и твойта прелест — утрешните хора
с усмивка да рекат: — Абе личи,
послъзва... Чак божествен плам във взора!
И с мойте ръкописи пожълтели —
бъброви старци — тук ще се глумят,
бълнувал е — ще кажат — тоя път
или преписвал от антични стели.
Но син да имаш — както ти разкрих —
и в него би живял, и в моя стих.

18

Да те сравня ли с летен ден? Че май
по-мил си ти, достоен за възхита;
терзае вятър пънките през май,
а пък и бързо лятото отлита.
О, как слепи небесното око,
как чезне — замъглено злато — в свода;
а дивното по-дивно е, ако
не измени на своята природа!
Не, няма да помръкне твойто лято
и вечна ще е твойта красота —
лицето ти е в моя стих отлято,
а не стопено в мрака на Смъртта.
Докле светът и диша, и лети,
стихът ми ще е жив и с него — ти!

Всеядно Време! Ноктите счупи
 на тигъра; и зъбите на царя
 на всичките животни притъпи;
 и фениксът в кръвта си да изгаря;
 земята да не види вече семе,
 каквото искаш с времето прави,
 объркай всичко, бързолетно Време...
 Едно злодейство само забрави:
 на всички тук дълбай с длето челата
 и само не на моя млад любим:
 навеки да остане невредим —
 неземан образец на красотата!
     Ако не щеш — вилней, пукни от яд:
     той в моя стих ще бъде вечно млад!

С лице на млада прелестна жена,
 но без лукаво пламъче в очите —
 сияния от златна светлина —
 Природата сред всички отличи те.
 И със сърце, коварства не познало,
 и за мъжете от жена по-мил,
 ти си мъжът, жените покорил!
 Пленява всички стройното ти тяло.
 Природата е ваяла жена,
 но пламнала от страст и тя самата
 и взела, че ти боднала една

*подробност, дето се от всички смята
за женски блян... Достоен за хвалби,
любов питай към мен, а тях люби!*

21

*Не съм поет, тъй предан на Ерато,
че мнима прелест да ме вдъхнови
за стихове, изпъстрени богато
с красивости, с лъжи — и то какви! —
та да възнея чувства и възторзи,
любимото си същество сравнил
с луна и слънце, с бисери и рози,
и ласки на зефира през април.
О, който истинска любов питае,
той истината казва... А и сам —
макар и да не е икона в храм —
любимият ми пръв по красота е.
Да хваля? Не, не могат ме накара —
не съм извадил стока на пазара.*

22

*Как огледало ще ме убеди,
че стар съм, щом връстник на младостта си.
Но зърнал по челото ти бразди,*

ще знам, че с всички старци беловласи
сам пътник съм... Сега е в мойта гръд
сърцето ти и мойто — разтуптяно —
е в твоята... И тъй ведно туптят.
Да, май за старостта е още рано!
Пази се. Зарад моето сърце,
за мен пази се, както аз за тебе —
като грижовна дойка чуждо бебе
сърцето ти ще нося на ръце.
Умре ли моето, с душа кахърна
не чакай — няма твоего да върна.

23

Актьор, качен за първи път на сцена,
забравил своите реплики от страх,
и глътнал си езика клетник плах
пред груба твар, от нищо разярена —
това съм аз, не знам какво да кажа
в любовния тържествен ритуал,
от силната любов изнемощял,
от любовта, отнела ми куража.
О, нека в моя поглед^[4] да немее,
това, което с жар гръдта шепти,
тъй по-добре ще разбереш и ти
и силата на словото къде е.
Безмълвна обич, но се научи
и сам да слушаш нежността с очи.

Окото ми — художник смел — дари
 с портрет на твойта младост тъй красива
 платното на сърцето... И дори
 подсили я с изящна перспектива
 чрез рамката на тялото. Личи
 тъй истинското майсторство къде е:
 ателието на гръдта ми грее
 с прозорците на твоите очи.
 Очите как разбират се добре:
 рисуват моите, но не на скрито,
 че твойте са прозорците, в които
 наднича слънцето — да те съзре.
 Но взорът само външното лови,
 а не какво в сърцето е, уви!

Родените и расли под щастлива
 звезда да трупат почести, пари,
 за мен, уви, не са неща такива,
 Съдбата мен с по-ценно ме дари.
 С листенца-нокти цъфва фаворитът
 под слънчевия взор на своя княз,
 но щом с гримаса кисела го сритат,
 посърва сякаш от внезапен мраз.
 На воинът, побеждавал цял живот,
 едничко поражение му стига
 и в миг неблагодарният народ

изтрива го от почетната книга.

*Кой мен ще ме лиши — мой съдник мним —
от титлите ми: любещ и любим!*

26

*Мой княз на любовта, като васал,
признал достойнствата и хубостта ти,
пак пиша ти — мой дълг е! — осъзнал,
че ни със стил ще блесна, ни с цитати.
Дългът — велик, а моят ум — голтак —
направо си е глътнал май езика,
но вярвам аз, че той — и гол! — все пак
не малко милост в теб ще предизвика.
Докато моята звезда заветна
не ми изпрати майчин благослов
и мантия достойна — да наметна
и зъзнецата в дрипели любов.*

*А после, събера ли си куража,
и любовта си вече ще покажа.*

27

*Аз бързам, уморен от дълъг път,
зове ме вкъщи меката постеля,
но само изнурената ми плът*

*отдъхва си... Умът не се разделя
с тоягата на верен пилигрим.
И тръгвам по пътеките безкрайни
към теб — като слепец неуморим,
за който в тъмнината няма тайни.
И пак сред мрака твоят ведър лик
в очите на душата ми изгрява
сияен като ярък сердолик.
И сякаш и нощта се подмладява.
Нозете денем, през нощта умът —
за теб и мен — отдавна са на път.*

28

*Как радостен да съм — о, не, не мога,
щом липсва ми най-сладкото — сънят?
Гнети ме нощем дневната тревога,
а денем нощни мисли ми тежат.
Уж врагове, а стискат си ръцете,
да ме тормозят, всеки настървен;
денят — щастлив, че с грижи ме оплете,
нощта — че ти и днес не си до мен.
Угоднича пред него — уж изгода —
че слънце си, когато се смрачи;
лаская нея — щом посърне свода,
пристигаш ти със звездните очи.
Нощта ме смазва с черната си мощ
и всеки ден по-черен е от нощ.*

От хората презрян и от Съдбата,
 отритнат от света, скърбя смирен
 и всеу вдигам глас към небесата
 и своя дял проклинам ден след ден;
 а как бих искал като всички други,
 с надежди и приятели богат,
 да имам дарби, почести, заслуги
 и с шепи да гребя от тоя свят.
 Но само щом за теб се сетя аз,
 се сепвам... и душата ми се вдига
 и — волна сладкопойна чучулига —
 пред райските врати извива глас.
     Да, ти с такава обич ме дари,
     че аз не бих я дал за трон дори.

Заветни мисли — те са моят съд,
 свидетелите — спомен подир спомен —
 са тук и бързат да ни поднесат
 беди, тревоги, загуби — огромен
 досаден списък. Гледам насълзен:
 приятели в отвъдното, спестена
 човешка радост и любовен плен,
 и жертви всеу — гледам аз и стена;
 скърбта по прежни скърби тъй не стихва;
 и с тия тъжни списъци пред мен
 за всеки дълг аз плащам пак — и с лихва! —

*макар че той отдавна е платен.
Но щом за теб се сетя — уж бедняк,
аз виждам, че съм на печалба пак.*

31

*Как само скъпа ми е твойта гръд!
Сърца, от мен погребани без време,
в гърдите ти и днес все тъй туптят,
и пак цари любов, и пак зове ме.
О, тия чисти, предани сълзи,
които любовта от мен изцежда;
каквото времето у мен срази,
е в теб като възкръснала надежда!
Ти, склеп на мъртвата любов! От жал
приют на моите мъртъвци отстъпи,
това, което аз съм им дължал,
сега на теб дължа го вече, скъпи.
Любими образи аз в теб видях
и властваш ти над мене — с всички тях!*

32

*Дано да надживееш този ден,
когато гроб Смъртта ще ми изрови,
да прочетеш сонетите от мен*

със същите очи, но като нови;
и с по-добрите стихове на нов
поет сравни ги — радостни, звънливи,
и не заради скромните мотиви —
заради мен и моята любов
ги запази... И тъй ме оправдай:
да бе край него Музата — чудесен,
обилен плод би вързал той през май
и би ни радвал в щедрата си есен.
Че млад поет с изяществото свое
пред чувствата на стария какво е!

33

Зората виждал съм в часа, когато
билата нежно милва, а след миг
и слънцето — небесен алхимик —
потоци и реки превръща в злато.
Но често падат ниско небесата,
забулват с дрипи слънчевия взор,
светът посърва и — какъв позор! —
то бърза да изчезне от земята.
Тъй мойто слънце и над мене грейна
със своя образ мил и ведролик,
но скри го пак мъглата ненадейна
и щастиято трая само миг.
Да страдам ли? — щом тъй в небето става,
какво са земните слънца тогава!

Защо ми обеща прекрасен ден,
 та тръгнах аз на път без наметало
 и облачно пълчище налетяло
 скри твоя блясък със саван студен?
 Ти ще разкъсаш мръсния саван,
 ще изсушиш страните ми издрани
 от остър дъжд... Мехлемът е за рани.
 А за обидата, че си терзан?
 Дори да пламнеш целият от срам
 едва ли раната ще спре да пари;
 какво му е от чуждите шамари
 обиденият си го знае сам.

Но с тия сълзи-перли е платен
 греха и ти отново си до мен.

Не страдай, скъпи, случва се това...
 Виж розата с бодли, макар царкиня,
 и слънцето в петна, и извор с тиня,
 и червей, от плода подал глава.
 Грешим тук всички, даже аз сега;
 узаконил със стихове греха ти,
 замазвам, гладя — вече колко пъти! —
 та да излезе всичко на шега.
 И чувственост, и разум — спор познат,
 а пък вина не може се доказва;
 ищец съм, а ти ставам адвокат —

*и пак воюват обич и омраза.
Простил, пледирам за крадеца мил,
дори на мен самия не простил.*

36

*Признавам си, любовната раздяла
при нас бе изход. С тебе сме едно,
но нека сам позорното петно
да влача, щом страстта ни е умряла.
В една любов търпим и глад и жажда,
но злото тук ни казва докъде;
то няма любовта да подяде,
но времето за ласките изяжда.
При среща ще извъръщам аз глава —
да не издам дори, че сме познати;
и ти не ми оказвай чест — това
би опетнило може би честта ти.
Не го прави — не ме прави злочест:
щом мой си — моя е и твойта чест.*

37

*Тъй както, вече остарял, бащата
е възгордян от своя буен син,
така и аз, съсипан от Съдбата,*

утеха търся в теб — в света един,
успял богатство, хубост, ум и всичко,
неподозирано дори от мен,
да събере и с царствен жест в едничко
сърце да побере... И аз пленен
прибавям към познатите блага
и любовта си... И какво остава:
до вчера беден, хром, презрян, сега
едно ми стига само — твоята слава.
Какво богатство е да бъдеш млад,
а с теб и аз — стократно по-богат.

38

Как може мойта Муза да роптае
че теми нямала — нали си тук,
такива ценни теми няма друг,
дори за листа девствен чест това е.
Но ти на себе си благодари,
ако в стиха ми зърнеш струйка свежа;
прописал би и сетният невежа,
щом зърне само твоя взор дори.
Бъди десета Муза! Десеторно
по-даровит ще трябва да си ти
та ако друг те тук обезсмърти,
успехът му да бъде твой безспорно.
И мойта Муза тоя стил прие го:
от мен труда, възхвалите — за него!

О, как, кажи, добре да те възнея,
 щом знам, че най-доброто си от мен?
 Възхвалата — нима ми е до нея?
 От себе си ли тъй съм възхитен?
 Ще трябва вече да се разделим,
 че всеки неговият път зове го;
 в раздялата за моя скъп любим
 ще пея аз — единствено за него.
 Раздялата — какъв жесток кошмар,
 ако не бе тъй сладка свободата!
 И пак за любовта да мислиш с жар
 и в сладък блян душата да се мята:
     раздяла ли е, щом си надалече,
     а все по-мил, по-близък си ми вече?

Вземи ми всичко скъпо, скъпи мой!
 Любов ти липсваше, нали, кажи ми!
 Тук всичко мое твое бе. Но стой —
 любов не си ли ми и ти, любими? —
 защо и нея? Моя, любовта ми
 е твоя. Как да те виня, кажи!
 Виновен си, че се плетеш в лъжи,
 че мамиш се и тъй и мен измами.
 Но аз прощavam ти, крадецо млад,
 макар че любовта ми ти ограби —
 най-злите хорски удари са слаби

*пред мъките любовни в тоя свят.
Красив порок — и пак влече ни, пак.
Убий ме, но не ще ти стана враг!*

41

*О, тия своеволни изневери!
При твойта младост, чар и буйна кръв
защо, кажи, човек ще лицемери
и с гняв ще те кори, че си такъв!
Красавец си и все си под обсада,
добряк по нрав — ти лесно падаш в плен;
когато влюбена жена напада,
мъжът, уви, е вечно победен.
Защо нахлу в земите ми без страх,
подирил оправдание в безпътна
и буйна младост, от която хлътна,
две клетви нарушил и в двоен грях
затънал: нея с прелест съблазнил
и с грозен жест на мен изневерил.*

42

*Не ми е жал, че днес е твоя тя —
макар че я обичах с жар самия! —
това, че тя ума ти завъртя,*

от тая болка иде ми да вия.
Разбирам ви! И нека се смирим:
обичаш я, че тя ми е любима,
а тя — понеже ти си ми любим —
решила е, че трябва да те има.
Аз губя те — какво, че тя печели,
печелиш ти, но губя аз, уви!
И мойто двойна загуба не е ли
там, дето на едните им върви!
Но знам — едно сме с теб до тоя ден,
и тя обича мен и само мен.

43

Притворил взор, по-ясно виждам аз.
Цял ден съм гледал вещи, къщи, хора,
но идва късен полунощен час
и в тебе, само в тебе впит е взора.
Сияние над моето възглаве
пилее твоят образ озарен;
какъв ли ще е утре той, наяве,
сред блясъка на слънчевия ден!
И казвам си: за моя смаян взор
по-светъл празник надали ще има,
да видя как в безкрайния простор
вървиш сред светлина неугасима.
Не си ли с мен, денят е ноц за мен,
а с мен ли си — ноцта е ясен ден.

Да бе плътта ми мисъл лекокрила,
 не ще ме разстоянията спрат
 и в миг, усетил приливи на сила,
 към теб ще тръгна сам на дълъг път.
 Тъй като волно мисълта лети
 и никого за нищо тук не слуша,
 щом само разбере къде си ти,
 ще те намеря по вода и суша.
 Но не, не съм аз мисъл, за беда —
 към теб да литна... И с душа ранена
 това, че съм от пръст и от вода
 ме кара тук да чакам и да стена,
 подвластен пак на петата стихия^[5] —
 на сълзите, които с горест пия.

И огънят, и въздухът — страстта
 и мисълта — и те бушуват в мене,
 менят неспирно своите места
 и всеки към целта си устремен е.
 По-бързи от пръстта и от водата,
 щом те към тебе, скъпи, полетят,
 оставам аз на суша и душата
 отново крее в жалката ми плът.
 И тъй, дордето двете лекокрили
 стихии се завърнат пак при мен,
 да ме зарадват — здрав са те открили

и утешат духа ми угнетен.

*Аз радвам се, но пак към твоя праг
отпращам ги и страдам, страдам пак.*

46

*Очите и сърцето лют двубой
за твоя образ водят не от вчера:
те смятат, че страстта му е химера,
то иска само негов да е той.*

*Сърцето казва, че приют ти дало,
където не прониква чужди взор,
но те отричат, всяко води спор,
упорства: — Той е в мойто огледало.
За да реша аз правния проблем,
привиквам мислите-съдии, дето
ще отредят какво е за сърцето
и колко на очите да дадем.*

*И тъй: очите вземат хубостта,
а за сърцето другото — страстта.*

47

*Очите и сърцето — мир най-сетне...
И ако видят моите очи,
когато твоят лик пред тях просветне,*

че нещо на сърцето му горчи,
те канят го на своя пищен пир;
но много често, от възторг обзето,
и тях на мило празненство сърцето
ги кани в чест на общия кумир!
Така че образът на любовта ми
държи ни винаги един до друг,
ти там си — мислите те водят тук,
те нейде са — ликът насам ги мами;
заспят ли, буди ги щастлив — нали
очите и сърцето весели.

48

Преди да тръгна на далечен път
реших да сложа малко ред в нещата,
че да не ги изгубят, окрадат
и да си скубя след това косата.
А теб, сред скъпи вещи и бижута
най-ценното съкровище за мен,
забравих те в последната минута
за плячка на крадците някой ден.
Не те укрех, не те заключих аз.
Оставих ти гръдта си — тясна стая —
и там ли си, не си ли там, не зная,
не знам къде си и до тоя час.
Какъв трофей! За теб дори светец
ще се превърне в пладнешки крадец.

Ще дойде ден (дано не дойде, Боже),
 от моите недостатъци сломен,
 ти ще се вслушаш в разума и може
 най-после да отвърнеш взор от мен;
 ще дойде ден и твоят леден взор —
 зло зимно слънце — с жал ще ме изпрати
 и аз ще разбера — о, мой позор! —
 изгаснала е, скъпи, любовта ти.
 Ще дойде ден, дано да е така,
 когато своята вина откроя,
 да вдигна срещу себе си ръка,
 та теб да защитя от мен самия.
     Да ме оставиш, клетия — си прав,
     кой крив ми е, че имам тоя нрав!

Отдавна ми додея тоя път,
 че стигна ли — и Отдих, и Удобства
 ще ми рекат, че вече всичко злоства:
 „Виж само колко мили ви делят!“
 Добичето, измъчено под мен,
 повлякло и товара на скръбта ми,
 усеща (не, не можеш го измами!),
 че конникът до смърт е изнурен.
 И кървавите шпори впивам всуе —
 дори когато го пришпоря с бяс,
 то само цвили с жал и който чуе

*по-страшни шпори го бодат... И аз
усещам стонът как ме удря в гръб:
загърбил радости, преследваш скръб!*

---

[1] **Сонет 2** Според представите от онова време на 40 години човек се е намирал на прага на старостта. ↑

[2] **Сонет 6** Изчервям се — изпразвам се, виж речника на Найдено Геров. ↑

[3] **Сонет 11** Продължителността на човешкия живот тогава. ↑

[4] **Сонет 23** Някои изследователи са на мнение, че се касае за печатарска грешка. Books (книги) би трябвало да се четат looks (погледи). Преводачът възприема това виждане, още повече, че финалът на сонета потвърждава правотата му — „да слушаш... с очи“, т.е. да разбираш това, което казват очите. ↑

[5] **Сонет 44** В този и в следващия сонет се говори за четирите елемента (стихии), от които е съставен човек според тогавашните представи. Тъй като поетът твърди, че извън тия два елемента не притежава нищо друго, освен сълзите, преводачът си е позволил в стилистиката на Шекспир да ги нарече пета стихия. ↑

51–100

51

*Виж как е благосклонна днес към коня
и любовта: от мен отдалечен,
все по-далеч оставал си от мен...
На връщане ще трябва да го гоня!
Тогав да ги видя с тази тяхна
досадна мудност... нямам капка жал —
да бих могъл и вятъра да яхна,
и него бих го шпорил побеснял.
Не би догонил никой кон тогава
любовната ми страст по моя път,
през всякакви прегради тя минава,
че огън е, а не злощастна плът.
Но грохнал на отиване и вял —
на връщане кой кон не би летял!*

52

*Приличам на скъперник стар, запрял
под ключ парите си: макар и рядко,
отваря ги и тръпне сладко, сладко,
неволен роб на болен идеал.
И празниците в наниза от дни —*

като брилянти в скъпа огърлица —
нарядко са... не цяла върволица;
че рядкото по-силно се цени.
Тъй времето ковчеже е за мен
и скрин със скъпи дрехи, ценни кожи,
но идва онзи миг благословен —
на показ критото да се изложи.

Светът, щом с мен си, радостен изглежда,
не си ли с мен — ще тръпна пак с надежда!

53

Какво ли в теб е вложено, какво,
та с хиляди лица си сред лицата;
тук всеки има своето естество,
а ти си средище на естествата^[1].
Опишем ли Адонис — сам блести,
но не пред твойта хубост възделена
и разкрасената веднъж Елена,
това — в антична дреха — пак си ти.
Говорим ли за майския цъфтеж
или за зреещото плодно лято,
все ти си — в своята буйна младост свеж
и в зрелостта — сърце, с любов налято.

Лице — стотици прелестни черти,
сърце — едно в света, това си ти.

О, само как пчели красотата,
 щом в нея се таи и смисъл скрит.
 Да, розата е прелестна на вид,
 но радва ни най-вече с аромата.
 И глогът като розата цъфти,
 и той е като розите уханни
 осян с шипове, и той трепти
 под вятъра по склонове, поляни;
 но глогът — той безсмислен е, уви! —
 едва ли някой тук ще го откъсне,
 та мириса му свеж да долови...
 А розата умира — да възкръсне!
     Тъй, щом и твоята хубост прецъфти,
     със спомените ще ухаеш ти.

Ни гробници, ни златни монументи
 ще надживеят моите стихове
 и ще сияеш млад и вдъхновен ти
 над сметища от мъртви векове.
 Войни ще сринат мрамор и гранит
 и Арес много кърви ще пролее,
 и всеки надпис ще мълчи изтрит,
 но споменът за теб ще оцелее.
 И ти над смърт и гибелни вражди
 ще продължиш, достоен за възхвала,
 потомството и теб ще награди
 със слава, вековете надживяла.

*И ти ще чуеш — в моите творби —
как Втората тръба ще протръби.*

56

*Любов, не се мъчи ни с глад, ни с жажда!
Изострай своя вълчи апетит,
тъй както някой вечерта преяжда,
а призори забравя, че е сит.
И нека твоят взор — каква пресита! —
се слепва от любимия нектар
и пак, като пчела на медна пита,
да се нахвърля и да смуче с жар.
Раздялата да бъде океан
и влюбените там, по двата бряга,
да бродят — всеки в далнините взрян,
не спрял ръце в истома да протяга.
Или пък зимна пустош, през която
вървим към тъй жадуваното лято.*

57

*Твой роб съм аз. Един мотив ме движи:
все с теб да съм — по-често от сега,
да нямам свое време, свои грижи,
а само да съм предан твой слуга.*

*Ленивите стрелки не ме вбесяват,
когато знам, че тръгнал си към мен,
и твоите „До скоро“ не вгорчават
живота ми — щом чакам примирен.
Не смея ревността да пращам скрито
по твоите пети... И за какво?
Блазе на тия, — казвам си — които
са с моето любимо същество.
Владей ме ти. За мен друг изход няма —
освен любов безропотна и няма.*

58

*Да те упреквам? — да ме пази бог,
но онзи със стрелите... Как в разкош ти
прахосваш себе си по цели ноци —
не мога да ти бъда съдник строг.
Но бил съм страдал! Нека! Цял съм слух —
какво ще заповяда господина;
от теб ранен — не искам с ропот глух
да ти оставя даже драскотина.
И както твойта грешка да е тежка —
не ще те съди клетият слуга,
ти сам прощаваш всяка своя грешка
и сам решаваши как или кога.
Аз само пазя общата постеля
и чакам те, без дума да обеля.*

Така е — нищо ново под небето!
 Въртят се — вечен кръг — добро и зло
 и много често раждаме детето,
 което вече старец е било.
 Да бих видял — с петстотин кръговрата
 преди да се е състарил светът —
 усърдните хронисти красотата
 как в своите писмена ще съхранят.
 По-хубаво ли биха те възпели,
 по-вярно ли от мене, с трепет свят
 и ние ли сме по-добрите, те ли,
 или на място тълче тоя свят.
     Аз знам едно: на много са въздали
     къде по-незаслужени възхвали.

Тъй както тичат морските талази
 към сушата и срещат там смъртта,
 тъй миговете гонят се към тази
 бездънна, алчна бездна — вечността.
 Отрокът — лунен сърп — ще се роди
 и докато със зрелост се налива,
 връхлитат го враждебните звезди
 и пие той от чашата горчива.
 Да, времето като жесток резбар
 реди дълбоки бръчки по челата;
 довчера млад, сега си вече стар,

а утре чака те и теб косата.

*Но нищо няма власт над моя стих —
стих, в който те от времето спасих.*

61

*Дали от твоя образ навестен
аз до зори отново нямам мира —
дори очи да стисна, пак пред мен
изниква той и в моя взор се взира.
Дали духът ти горд ме навестява,
платил на ревността немалка дан
и пак от дива ревност обладан?
Не, твоята любов не е такава —
със страстни чувства и сърдечна жар!
Тук моята любов, уви, е тази,
която се превръща в тъмничар
и за самия теб от мен ме пази,
когато теб те няма, скъпи, тук:
далече и от мен и редом с друг.*

62

*Такава самовлюбеност — отдавна
духа терзае и мори плътта;
порокът ме руши — отрова бавна —*

и няма лек за мойта суета.
Не виждам някой по-красив от мене,
по-строен, привлекателен, сърцат,
не зная кой по-честен, по-почтен е,
цена направо нямам в тоя свят.
Но само щом надникна в огледало,
веднага зървам своя сбръчкан лик
и виждам аз, че то ме е предало,
че друг е хубав, друг е тук велик:
това си ти — зад тебе съм се крил
и своята есен взел съм за април.

63

За времето, когато в моя мил
ще вкопчи Времето корави пръсти,
ще разводни кръвта му, с бръчки гъсти
ще го осее; тъкмо зазорил,
денят му ще клони към залез; в мрака
пътеката му стръмна ще пълзи
натам, където старостта ще чака,
обляна в отмъстителни сълзи —
за тоя Миг с безжалостен кинжал
аз вдигам крепости до небесата:
щом посече живота му без жал,
поне да не докосва красотата.
Любимият с божествени черти
и в тия мрачни строфи ще блести.

Когато виждам как дворци прочути
 и слава, и богатства рухват в прах,
 и Времето успяло е да срути
 и бронзовите колоси без страх,
 и океанът — глад и люта жажда —
 пак ръфа земната нещастна твърд,
 а пък земята изтерзана ражда
 и храни, раждайки, самата смърт,
 и върхове се сриват в бездна глуха,
 и гибел са промените, уви —
 едно ми казва вечната разруха:
 — И твоята любов натам върви!
     И тук човек ридает и кълне,
     че има нещо днес, а утре — не!

Щом бронз, гранит и суша, и води,
 и нищо на смъртта не надделява,
 как твоята хубост — росен цвят — тогава
 ще я надмогне, ще я победи?
 Как пролетният лъх би устоял
 пред гибелната мощ на урагана,
 наречен Време? Камък и метал
 се сриват в прах, изчезват като пяна.
 О, мрачни мисли! В своето ковчеже
 и бисер Времето да съхрани,
 кой би го спрял със сърпа си да реже

*ръкойките на миналите дни?
По чудо само черното мастило
сиянието в мрака би спасило.*

66

*Да бях умрял! До гуша ми дойде
с достойнство да се перчи лицемерът,
богатият от бедни да краде,
нищожества с почтени да се мерят,
да е в бардак девическата чест
и, унижен, почитеният да проси,
и ситият под маска на злочест,
и много често болен здрав да носи,
и доблестният в хорските крака,
и правият да си криви душата,
и словото с намордник все така,
и правдата — слугиня на лъжата.
Изчезнал бих, но как така в калта
сама да изоставя любовта?*

67

*О, трябва ли, за друго тук призван,
с порока да живее и с разврата,
да разкрасява фалша, грозотата*

*и на греха да бъде параван?
Наплескани с червило и белило
да имитират свежия му тен?
Подобие на роза би ли скрило,
че той е роза — роза сътворен!
Природата, фалирала лихварка,
обезкървена, смазана от скръб,
живее днес на неговия гръб
и той — длъжник за красотата ярка —
свидетелства за нейните дела
и колко тя богата е била.*

68

*Лицето му говори днес за дните
на неподправената красота,
без пудра и червило по страните,
естествена в живота и смъртта
като цветята... Без златисти къдри
от нечия изгниваща глава,
безцеремонно вплетени в това,
което върху жива ще се мъдри.
Благословени стари времена —
за тях напомня той, за златно лято,
но не със злато крадено отлято,
и стара вест — за прясна новина.
Да, той е тук — мечта за модни дами —
фалшивото изкуство да засрами.*

Каквото е достъпно за очите,
 не може никой да го укори!
 Стоустата мълва възвеличи те,
 а хвали те и твоят враг дори.
 Възвишени възхвали — колко пъти! —
 когато са пред твоите очи,
 но как шушукат само зад гърба ти
 и късогледството им как личи.
 Те търсят красотата на душата
 и губят се в догадки — буен, млад,
 дали пък не е ярък, пищен цвят
 връз торицето смрадно на разврата?
     Не се ли тоя разрив появи,
     че ти цъфтиш за всички тук, уви!

Не се трови от хули, клевети —
 какъв ли черен грях не е стоварван
 над красотата... Като грозен гарван
 слухът към нея цял живот лети.
 Но тъй самите сплетни и мълви
 доказват колко си достоен днес ти:
 в най-хубавата ябълка, уви,
 успява червеят да се намести.
 В дълбокия капан на младостта —
 ни победен, ни победил — не падна,
 но завистта за свежа кръв е жадна

*и няма да затвори тя уста.
От страх мълвата зла те порица —
че властвал би над хиляди сърца.*

71

*Умра ли, ти недей рида за мен
по-дълго от черковната камбана,
вестяща, че от всичко отвратен
при червеите слязъл съм, да стана
отново пръст. Стиха ми прочети
и го хвърли, тук всичко е забрава;
не бих желал за мен да мислиш ти,
ако това така те натъжава.
Та, казвам — много, много по-добре
ще е да бъда пръст... И забрави ме,
и забрави дори и мойто име —
и любовта ти с мене да умре!
За да не виждат твоите сълзи
и присмех зъл зад теб да не пълзи!*

72

*Какво ли би разказал вдъхновен,
когато утре някой те попита
за любовта ни... Нищо за възхита,*

ни спомен за разказване... Освен
да съчиниш като добър приятел
една от благородните лъжи,
която би могла да продължи
мита за онзи, който си изпратил.
Ти би ме величал, ласкал... Но нека
и името ми погребат дори,
та нито теб, ни мен да позори,
че фалшът в любовта срами човека.

А аз срамя се, че не ще ти дам
друг повод тук да не изпитваш срам.

73

Ти виждаш в мен и мойто време: там
листата жълти, все по-оредели,
висят в дървото — гол, запуснат храм
без ангелски хорали, птичи трели.
Ти виждаш в мен догарящия ден
и слънцето сбогуващо се с него,
и как нощта пристига — алтерего
на дебнешата гибел с взор студен.
Ти виждаш в мен болнавия светлик
сред пепелта на дните догорели
като на смъртно ложе... Още миг —
и ще угасне в мръсните постели.

И аз ти ставам още по-любим,
понеже скоро ще се разделим.

Но не скърби, щом — жалък арестант —
 ме поведат към вечната каторга;
 на тебе завещавам и талант,
 и своите вечни строфи, и възторга.
 И ти, над тия стихове склонен,
 ще видиш сам какво било е твое;
 земята мойто тяло, — пръст и то е! —
 а ти духа — най-ценното у мен —
 ще вземете... И ти, и тя — с късмет!
 И аз — поредна плячка на онази
 с косата. Пир за червеите. Смет.
 Кой спомени за жалка плът ще пази!
 С богатството ѝ — моите творби —
 отдавна ти, отдавна се сдоби!

За моя дух си както хляб — за гладен
 и за земята — сладостен порой;
 скъперник, на парите си отдаден —
 тъй грижса се за твоя скъп покой.
 С имане днес, а утре — пак измама! —
 без срам обран от тоя век крадлив,
 щастлив съм, насаме ако сме двама,
 и там — пред всички — двойно по-щастлив.
 Щом зърна те — и празник в миг настава
 и чакам изтерзан — какъв момент! —
 да ме погледнеш сам в самозабрава,

*а не да ме забравиш, тъкмо мен.
Тъй вехна и пиляя, гледам как
ту с теб богат съм, ту без теб — бедняк.*

76

*Защо стихът ми с нищо не блести
при тия днешни моди — свит и скромн,
макар че грееш с дивна прелест ти;
не, не, от перчене и шик — ни помен!
Защо един и същ е моят глас
и всеки го познава... И защо ли
фантазията не оставих аз
с по-модни дрехи да се поразголи?
За теб аз пиша, мили, за любов
и темата не знае изневяра:
щом любовта като света е стара,
защо стихът ми трябва да е нов?
И слънцето подсеца ме с това:
най-нови са изконните слова.*

77

*Тук всичко вехне — ето огледало,
пред теб часовник — времето лети.
Каквото в дневника си вписал ти,*

то всичко с пълна точност би предало.
Да, всяка бръчка май е гроб раззинат —
щом взрем се в огледалото без страх;
стрелките гонят се, да се задминат,
а всъщност времето е все пред тях.
Записвай всичко, тъй дори в мъглата
на паметта светът е подреден
и с рожбите на твоя ум душата
все ще се срещне някой хубав ден.
Часовник, огледало, празен лист —
от полза са за всеки с поглед чист.

78

Ти често нежна муза бе за мене,
крила ми даде, с дар ме осени...
И като почна се едно кръжене
из тия поетични висини:
и немият, щом зърне те, запява,
и тромавият скоква да лети,
на учения, зажаднял за слава,
пера в крилата голи пъхаш ти.
Но ти гордей се с моите сонети,
че с тях съм твоя чар обезсмъртил;
а там какво — при тия уж поети
поразкрасил си напъна за стил.
Чрез теб поет съм — крепне моят глас
и — пръв невежа — учен ставам аз.

Когато цял на теб се посветих,
 ти окрили ме, вдъхна ми надежда,
 но взе да залинява моят стих
 и Музата за друг се заоглежда.
 Аз знам, че вече моето перо
 не е за теб достойно — и не крия;
 перото му е много по-добро,
 но дал си му го ти, да — ти самия!
 Той щедро с добродетел те дарява,
 а тя е твоя; бил си идеал
 за красота — но в теб я е видял...
 И слави пак достойното за слава!
     Така че ти не му благодари —
     от него благодарност подири.

О, ако знаеш как съм съкрушен,
 че друг сега изрича твойто име
 и друг те възхвалява вместо мен —
 аз само стискам зъби и боли ме.
 Но знам, че твоите чувства са море
 и мойта ладия — черупка съща —
 пред кораба му, вместо да замре,
 за нови подвизи платна разгръща.
 Най-малък повей — и съм окрилен
 и нека сред вълните да изчезна,
 а той, безгрижно минал покрай мен,

да вее флагове над твойта бездна.
Така е — и в любовното море
един безгрижно плава, друг пък — мре.

81

Дали под епитафия от мен
ще легнеш утре или аз в забрава
ще гния... Искам всеки бъдещ ден
със спомена за тебе да изгрява.
Не искам аз след тебе да живея
и може гробът ми да не личи,
но ти ще си безсмъртен в мавзолея
на хорските признателни очи.
Твой паметник ще бъдат стиховете,
на не един език ще ги четат
и будните очи на вековете,
когато вече друг ще е светът.
От жив по-жив ще си във вечността —
дъх от дъха на живите уста.

82

Все още с мойта Муза под венчило
не си минавал — тъй че си чети
това, което би възвеличило

дори щастливец с ангелски черти.
По-умен, по-красив си ти от мен
и мръщиш се на моите възхвали,
но модата на днешния ни ден
дали и утре ще важи... Едва ли!
Да, прав си, скъпи, чуждите уста
са по-велеречиви, по са мили,
но истинската чиста красота
от истински слова да се срами ли?
    Да плескат бледите страни с червило —
    по твоите бузи здраве е избило.

83

Не съм те разкрасявал никой път —
и сам красив си, и с душа красива.
Поетите и труп ще разкрасят,
о, тях за тая работа ги бива!
Не съм се и старал. Бих искал, — но! —
тук всичко много трудно се постига.
Че твоите достойнства са едно,
а друго са достойнствата на книга.
И ти това ми го вменяваш в грях,
а то ми е сред малкото заслуги:
пред хубостта не само онемях —
видях как с думи я убиват други!
    От двамата поети — то личи —
    по-ярки тук са твоите очи.

Кой казал би по-вярно, по-добре:
 прекрасен е, понеже той това е!
 Оригинал сред копия — сияе
 и всеки него ще го избере.
 Перото жалко всуе днес скрипти,
 ей толкоз нещо не прибавя даже,
 но който казва тук, че ти си ти,
 той истината е успял да каже.
 Великата природа той копира,
 а щом не е и нещо развалил,
 той всички тук ще впечатли със стил,
 с възвишен ум и сладкозвучна лира.
 Недей тъй свойта красота хаби —
 пристрастен към излишните хвалби.

Вежливо мойта Муза днес мълчи.
 И драцят златните пера, и Музи
 в тълпа възторжена, руменобузи
 шептят, диктуват с грейнали очи.
 Аз верни думи, те слова красиви
 редим... И ахам като псалт: — Амин!
 Какви пера и прелестни мотиви,
 за светъл химн достойни до един!

*Аз слушам как те хвалят: — Тъй! Така е!
И ръкопляскам — мислено и с яд:
тя — любовта ми — в ложата сияе,
а думите ми — прави — най-отзад.
Цени ти другите за този шум,
а мен — за моите възгласи на ум!*

86

*Сам той ли, устремен към теб с платната
на своите велики стихове,
успя да ми превърне в склеп главата
и мислите ми там да окове?
Или духът му — ученик предвзет
на дух^[2] — отне и моето дар-слово?
О, не — ни той, ни някой друг поет
смутил е моя стих... Твърдя отново —
ни той, ни онзи дух, от покровител
превърнат в сътрапезник... Не сред тях
е моят всепобеден победител
и не мълча, разбира се, от страх;
видял как той възпява те, реших,
че вече е излишен моят стих.*

87

О, сбогом, скъпи, скъпо ми излиза,
ти вече знаеш своята цена.
Не е по джоба ми такава миза
и много скоро — виждам — го узна.
А сам ми го предложи, ти — на мене,
с какво заслужих го — и аз не знам;
но договорът лошо натъкмен е
и слава богу, че го скъса сам.
Дали се беше подценил тогава,
или пък мен ме беше надценил;
каквото взел съм — твое си остава
и с лихвите го връщам, друже мил.
    Бе всичко сън. В съня видях се крал.
    Събудих се — пак някой ме окрал.

88

Щом отмилея ти и за разплата
ме стрелнеш с взор презрително-студен —
макар че си престъпил клетва свята,
за тебе ще се бия — срещу мен.
Добре познавам себе си и знам
чернилките в душата си лукава
и мога тъй нещата да предам,
че сам да те обвея с още слава.
Аз също ще спечеля от това:
намирам своите загуби за бледи,
щом твоите победни тържества
за мене са тържествени победи.
    За теб — любим и победител мой —
    готов съм да загубя всеки бой.

55

Кажу, че вече съм ти отмилял,
 че провинил съм се — не ще го крия;
 кажи, че аз съм куц — и аз, горкия,
 ще се затътря, вече окуцял.
 Не може да ме черниш само ти —
 да извиниш желаната раздяла;
 аз сам ще се овалям в гнусоти
 и ще замажа някак си скандала;
 ще те отбягвам — с други или сам —
 ще премълчавам милото ти име,
 за да не би — от глупост! — да издам,
 че близки сме били и че боли ме.
 Но аз заради теб — мой дълг свещен! —
 с врага ти ще воювам, т.е. с мен...

Не чакай. Удряй смело. И добре ме
 стъпчи, от враговете обграден.
 Съдбата ме преследва — тъкмо време
 и ти да се нахвърлиш върху мен.
 Недей да ме нападаш подло в гръб,
 когато път към радостта откроя;
 след буреносна нощ на гнет и скръб
 не помрачавай утрото със сприя.

*Отивай си, но не когато падна
и ме сломят най-дребните беди.
Сега — о, участ зла и безпощадна! —
скръбта да ме срази и победи.
    Да видя, че до време тя поне е
    и как пред твойта загуба бледнее.*

91

*Един е ловък, друг се слави с род,
с богатски дом и скъпи дрехи — трети;
с коне, соколи, хрътки... Цял живот
усърдно трупат злато и предмети.
Тук всеки с нещо свое е богат
и все с това богатство се гордее,
но най-богатият на тоя свят
съм аз — и знам залогът откъде е.
Защото имам теб! Какво е лов,
пред теб какво са род, успехи, злато:
имане като твоята любов
за другите край мен е непознато.
    Но само изоставиш ли ме — пак
    ще съм си аз — последният голтак.*

92

Ти цял живот ще бъдеш мой — в живота!
Но тръгнал си от мен — какъв грабеж! —
не можеш вече с нищо да ме спреш
и от живота тръгвам си с охота!
Не би могло да бъде по-добре —
щом и смъртта най-малката злина е;
защо човек се плаши, като знае,
че рано или късно ще се мре.
Не ме мъчи, най-после го стори,
ще понеса и сетните гримаси.
О, щастие — щастлив и в любовта си,
щастлив — и с мъртвата любов дори.
    Как пример тук за чист възторг да дам?
    Да си неверен ти — и да не знам.

93

Ще бъда с тебе, сякаш нищо няма,
А пък измамата е на лице:
даряваш ми сърце — каква измама! —
и — пак измама! — друг ти на сърце.
Не святкат гневно твоите очи —
и аз не знам, уловки ли това са;
при други по лицето — смях, гримаса —
невярното сърце ще проличи.
Това е волята на небесата —
да не издаваш своето сърце:
обича ли, или от гняв се мята,
ти винаги си с грейнало лице.
    С какво да го сравня? Ще бъда прям —
    май с ябълката сладка пред Адам.

Не, силен няма да те нарани,
 макар видът му често да подвежда;
 друг пали страст и вдъхва ти надежда,
 а — лед студен — държи се настрани.
 На тях небето праща дар след дар;
 на своята хубост те са господари
 и с щедър жест пред млади и пред стари
 разкриват само дивния си чар.
 Цъфти и прецъфтява всеки цвят,
 но мирис благ пилее се край него;
 а ако рано червей подяде го,
 като противен бурен пръска смрад.
     Но често бурените са по-мили
     от мед с катран и лилии загнили.

Как мил и прелестен е в теб порока —
 противен като червей, в роза сврян;
 отново хванал грешната посока,
 ти името си сам петниш без свян,
 но как чаровни твоите грехове са!
 И всеки упрек мил към теб звучи
 като похвала — кой не ще хареса
 покварата в прекрасните очи?

Какъв разкошен дом, с каква красива
подредба — за порока отегчен;
там твойта прелест със завеса скрива
петна от пиршества, следи от тлен.
Сърце, пази се, смазано от скърби:
най-остър нож — и той ще се нащърби.

96

Един ще каже „младост“, друг „развала“,
а трети — „радост, буйни младини“...
Да, твойта прелест, пак поли развяла,
и беден, и богат ще заплени.
Най-сепъл камък ярко засиява,
поставен на владетелска ръка;
и твоят грях превръща се така
в най-ярка добродетелна проява.
Тъй както вълк, наметнат с овча кожа,
що агнета ще тръшне — тъй и ти
би съблазнил и беден, и велможа,
щом само твоят чар ги възхити.
Не го прави — сега си още мой,
и мои — греховете ти безброй.

97

Как ледена бе нашата раздяла,
о, моя радост, чиста като сняг,
каква фъртуна бе край нас вилняла,
декември — оголял, и студ, и мрак.
А уж се разделихме в късно лято,
през есента — вдовица, свиден плод
износваща; през есента, която
е майката на земния живот.
Но виждах аз край мен сираци клетки,
от ласки тук лишени, от игри;
без теб — ни лято е, ни слънце свети,
без теб не пеят птиците дори.
А ако нейде чуеш птичи глас —
листата сякаш ги попарва мраз.

98

Когато ти не бе до мен — Април,
нагизден в нова празнична премяна,
пригласяше на младостта засмяна
и бе дори Сатурн развеселил.
Но ни ухания, ни птича врява,
изпълнили ликуващия ден,
ще ме накарат чак в самозабрава
да бърбре, да бера цветя край мен.
Не бих аз грабил сребърните лилии,
край розите не бих от свян пламтял,
че те са само копията мили
на твоя по-красив оригинал.
За мен това бе още зимен ден
и аз сред тях те зърнах възхитен.

Веднъж упрекнах ношна теменуга:
 — Ах, откъде открадна дъх такъв,
 от моя мил, нали? Не зная друга
 за своите страни с такава стръв
 да граби пурпура на чужда кръв!
 И крина бял — по-бял от твойта длан,
 върбината — косите ти развяла,
 и розите — една направо бяла
 от страх, а друга — пламнала от свян
 и срам... И — розова от двата цвята —
 с дъха ти трета ме облъкна цял.
 Но червеят — врагът на красотата —
 в гръдта ѝ — за поука — бе се сврял.
     Следях и колкото цветя видях —
     все нещо твое имаше по тях.

Къде, о, моя Музо, си се скрила?
 Нима забрави дарба и заспа?
 Или хабиш и дивен дар, и сила,
 да забавляваш грубата тълпа?
 Върни се, Музо, пропилены дни

*спаси с достойна лира от забрава
и пей за тоя, който те цени
и с майсторство и теми те дарява.
Ленива Музо, отвори очи,
виж — любовта не е ли в бръчки вече
и Времето със злост изобличи,
че много свят то в ямата завлече.
Прославяй моя мил, обърнал гръб
на Времето и острия му сърп.*

---

[1] **Сонет 53** Трудно за разбиране и превод място. Поетът си служи с понятията *substance* (вещество, материя, но и същност, същина) и *shadow, shade* (сянка, призрак, привидение, също и нюанс, отсенка), които отвеждат към Платон: нещата, в това число и красотата, са безтелесни, а реалният заобикалящ ни свят е тяхна проекция, тяхно отражение, изражение. Поетът намира, че неговият възлюбен, поради това, че външно е многолик, с много отсенки, вероятно е съставен от много и различни вещества, т.е. и самата му същност е многостранна. ↑

[2] **Сонет 86** Шекспир иронизира поета Чапмън, който твърдял, че стиховете му ги диктува духът на Омир. ↑

[3] **Сонет 99** И в оригинала сонетът е от 15 стиха. ↑

101–154

101

*О, мудна Музо, кой ще ти прости,
че пак си в дълг пред истината свята?
И с истината тук, и с красотата
на моя мил подвластна си и ти!
Навярно ще ми кажеш: — Но нали
на истината грим не ѝ отива,
а истинската хубост е правдива!
И те такива вечно са били!
Ще си мълчиш? — понеже млад е той
и ни възхвали трябват му, ни жалби!
О, не! Със своя стих го удостой,
стих, който бронз и мрамор надживял би!
Дерзай, о, Музо, утре с интерес
да видят как красив е бил и днес.*

102

*Да, моята любов е зле наглед,
но аз мълча как в нея блика сока —
че сипе ли хвалби един поет,
превърща лесно любовта си в стока.
А как бе дивна в хорските очи*

*и как възпявах я цветуща, смела —
така напролет нее Филомела^[1]
и цяло лято след това мълчи.
И не че лете пак с души примрели
не бихме слушали — и млад, и стар,
а че от всеки клон се стреля с трели
и всичко слива се и губи чар.*

*Тъй често млъквам и самият аз —
за да не ти омръзва моят глас.*

103

*Уви, какво ли с мойта Муза става?
С такъв уродлив плод ме пак дари,
че пред достойното и за прослава
възхвалите ѝ пукнат грош дори
не струват... О, не ме вини! Спести
ми своя гняв и виж се в огледало,
уви, там всичко живо би видяло
какво е моят стих, какво си ти!
Не е ли грях човек да разкрасява
красивото — и да го загрози?
А мойта Муза все тъй се надява
неземния ти чар да отрази!*

*Но за това си има огледало —
то повече от моя стих би дало.*

За мене ти ще бъдеш вечно млад!
 Когато в миг очите поразил ми,
 видях те вечен аз... Три лютини зими
 събличаха до голо тоя свят.
 Сезоните редят се — нямат край.
 Три пролети превръщаха се в есен,
 април три пъти свяхваше през май,
 а твоят образ е все тъй чудесен.
 На циферблата — стихнала арена —
 не мърда сякаш малката стрелка;
 и твойта хубост, уж непроменена,
 днес лъже моите очи така.
     Окайвам те, о, бъдно племе — ти
     не ще да видиш младост как цъфти.

И нека моят мил не ми е идол,
 не е кумир за моята любов,
 но вече сам аз храм съм му иззидал
 с литании, възхвали, славослов.
 Възлюбеният мой и в настояще,
 и в бъдеще е дивно свършен
 и моят стих — понеже той блестящ е —
 пред него пада ничком, заслепен.
 „Красив, прекрасен, верен“ щом съм писал,
 чети „прекрасен, верен и красив“ —
 три думи, а един-единствен смисъл
 и три мотива тук — в един мотив.

*Три ценни качества от памтивек,
но никога, уви, в един човек.*

106

*Когато видя старите хронисти
как славели са в дивни стихове
и хора дивни, предани и чисти
от вече отлетели векове:
галантни рицари и мили дами —
ръце, очи и къдри, и уста —
аз мисля си, че те и любовта ми
са знаели... И твойта красота!
Пророци, ясновидци вдъхновени,
провиждали са в днешния ни ден,
но не могли — сами несъвършени —
да видят колко ти си съвършен.*

*И ние, очевидците дори,
видяното не можем в стих разкри.*

107

*Ни моят страх, ни някой вещ оракул
ще може да твърди, — за спор готов —
че най-накрая края е дочакал
на нашата обречена любов.*

*Проби мъглите смъртната луна,
авгурите измамиха мнозина,
но вярата ни с клонка от маслина
вещае мир за вечни времена.
И с тия капки от целебно време
пак живна любовта, а и Смъртта
не може — господарка на гмежта —
безсмъртния ми стих да ми отнеме.
    Че паметник е той на любовта ни
    над гробниците на безброй тирани.*

108

*Какво не би могло да се опише,
какво не съм показал в своя стих,
какво по-ново, по-достойно, свише?
На любовта аз всичко посветих!
Божествена молитва, всеки ден
аз шепна мой си, твой съм — с трепет шепна
като през оня ден благословен,
благословил страстта великолепна.
Тъй Вечната любов с най-нова дреха
за тлен и прах не мисли, засега
сама без бръчица и — връх в успеха —
старикът-Време днес ѝ е слуга.
    Би трябвало светът да я оплаче,
    а тя проплаква — мило пеленаче.*

Раздялата страстта поохлади,
 но не, не казвай ти, че е измяна!
 Дори и лесно пътя си да хвана,
 душата ми е в твоите гърди.
 О, тоя дом на любовта ми! Там
 се връщам като божек след просия
 и нося пак вода, за да измия
 петната, дето съм оставил сам.
 Не вярвай, — нищо, че съм често лош
 и сам на бурни сблъсъци арена! —
 че може тя да бъде опетнена
 дотам, че да не струва пукнат грош.
     Защо ми е без теб и този свят,
     той нищо е без теб, мой дъхав цвят.

Уви, така е: правех се на шут
 и скитах се насам-натат, с лудешки
 дела и стари грехове прочут,
 хабах се пак и правех нови грешки.
 На истината гледах зле, готов
 да я загърбя, но за моя радост
 тъй изживях и свойта втора младост
 и ти си мойта истинска любов.
 Но вече край; и без надежди празни!
 Не ще раздразвам своя апетит
 с това, което моя мил ще дразни.

*Той бог е, а и аз съм вече сит!
О, богоравни, дай и тоя път,
приют ми дай в любящата си гръд!*

111

*О, цялата вина е във Фортуна,
че съм такъв, затънал в грехове;
веднъж не ме по челото целуна,
от тая бедност да ме отърве.
И както всеки срещнат бояджия
личи по неотмитата ръка —
клеймото мен издава ме така!
Но пожали ме — да се преоткрия!
И аз като уплашен стар болник
ще гълтам твоите горчиви билки,
не ще се усъмня дори за миг,
че те са лек за моите горчилки.
Ах, пожали ме, само твойта жал
ми стига да се видя оздравял.*

112

*Ах, твойта жал мехлем е за клеймото,
което лепна ми жесток скандал;
о, не, да си говори кой каквото*

си иска — ти нали си ме разбрал.
За мен светът си ти. От теб да чуя
кое добро е в мен, кое е зло!
Ни от ласкателства ще се надуя,
ни пред заплахи ще сведа чело.
И за ласкатели, и за критици
отвърнах вече змийския си слух^[2],
пък те да чешат своите езици...
И как, кажи ми, да не бъда глух:
тъй всичко твое в мен се е вселило,
че няма ли те теб, край мен — мъртвило.

113

Откакто с теб се разделихме, скъпи,
в очите ми, на разума напук,
промяна неочаквана настъпи —
не съм слепец, а сляп за всичко тук.
Каквото зърнат, в тоя миг и двете
не могат истински да го съзрат,
какво видял съм — птица или цвете —
безсилен е да разбере умът.
Неща различни, — гълъб бял и врана —
с които нищо общо нямаш ти,
планински връх, талази в океана,
пред мен изникват с твоите черти.
От теб излъган, както си личи,
и днес ме лъжат моите очи.

Духът ми, увенчан от теб с корона,
 ласкателства отровни ли е пил?
 Или ти моя взор си тъй пленил,
 че той от сляпа преданост към трона
 превръща като сръчен алхимик
 чудовищата в нежни херувими
 и грубите неща — в неуловими,
 и всичко — с твоя мил неземан лик.
 С ласкателства — най-кралската отрова —
 душата ми пропита е така,
 но пак и пак да пие е готова
 и само чака тя с бокал в ръка.
     Отровена е тя, но си личи,
     че първи пият моите очи.

Как лъжат стиховете, че не мога
 по-силна обич вече да ти дам.
 А огънят, разпалил в мен тревога,
 в миг лумна с още по-тревожен плам.
 И като знам изменчивото Време
 и кралски указ как ще отмени,
 как дан от всяка красота ще вземе
 и ще отбие силен дух встрани,
 защо да не река при тоя зъл
 тиранин, щом уверен съм самия:
 — О, мили мой, обичам те, не крия,

*че повече едва ли бих могъл!
Амур какво? Той още е дете,
ще има още много да расте.*

116

*Не съм аз, който ще поставя спънки
пред брака на възвишени души.
Но може ли любов със сметки тънки,
готова свят съюз да разруши!
О, не! За мен е любовта маяк,
за да не губим вярната посока;
звездата пътеводна за моряк —
високо в свода и с цена висока.
Не е тя кукла на конци в ръцете
на времето — макар че то коси
и сочни устни, бузи и коси!
До свършека ще властва тя, помнете!
Ако греша — тук нищо няма смисъл,
ни някой любил е, ни аз съм писал.*

117

*Вини ме, обвинявай ме, че аз
и днес дължа ти истинска отплата
за твоята любов, за добротата,*

за всичко сторено до тоя час;
че с чужди съм пилял безценно време,
правата ти над мен съм бил продал,
че вдигал съм платна и накъде ме
отвее вятъра съм се пилял.
Впиши обиди, странности — съдът
да не гадае... Както много пъти
мишена нека бъда на гнева ти,
но с изстрела не бързай тоя път.
Че друго адвокатът ми твърди:
пробация на чувствата с беди!

118

Тъй както някои за апетит
се тровят с разни гадни горчилаци
или пък на отслабващи манияци
стомахът от отвари е протрит,
макар да нямах чувство за пресита
от твоята сладост, даже и преял —
реши и моя милост да опита
пелина, който друг не би посмял.
Такава предпазливост, при това
без повод, просто медицинска грешка;
от болната на здравата глава
прехвърли се и тая болест тежка.
Разбрах аз: всуе трови се човек,
за болния от тебе няма лек!

Отрова от сълзите на Сирена
 ли пих от адски колби? Тъкмо бях
 спечелил — губя плячка скъпоценна
 в надежди плахи, с безнадежден страх.
 Злощастна грешка на сърце, преляло
 от щастие, копнежи и мечти;
 от треската, обзела дух и тяло,
 очите ми изпръсваха почти.
 О, вечно зло! Връхлитай ни, руши ни —
 доброто властва в нашите души!
 Как често над любовните руини
 по-яка крепост любовта виши.
     Завръщам се, о, обич вездесъща!
     Едно загубил — тройно ми се връща!

Добре че грешен си, ако ли не,
 ако не бе ме наранил тогава,
 аз трябваше пред теб на колене
 да бъда днес — не съм с душа корава.
 Щом ти потресен си от моя грях,
 тъй както аз — познал си вече ада,
 но аз, тиранът, тъй и не разбрах
 сърцето ми дали — и колко? — страда.
 Ако в нощта на нашта скръб духът
 си спомнеше защо и днес ранен е,
 дотичал бих — тъй както ти при мене —

*с мехлем за твоята ранена гръд.
Но твоят грях зовеше за разплата,
латихме си — и аз, и ти — цената.*

121

*Порочен днес е много по-добре
от набедеен в това — че си порочен!
А знае се, че който е нарочен,
пешкира вечно той ще опере.
И трябва ли немирната ми кръв
да чака чист възторг от лицемери
и да ме шпионира все такъв,
комуто дерт е с мене да се мери?
Какъвто съм — това съм! Целят в мене,
а пък стрелите им улучват тях;
откритите ми чувства — те са грях,
а скритият им грях — живот почтен е!
И моите мисли може би са верни:
от скверен свят да чакаш само скверни.*

122

*Бележникът с обложката красива —
твой скъп подарък — ми е в паметта;
записаното там не се изтрива,*

*тъй както в пожълтелите листа.
И тъй ще е, докато мойта мисъл
е свежа и сърцето ми тупти,
каквото там за тебе съм записал,
на него можеш да разчиташ ти.
Знам, много там не би се и побрало,
но аз не съм бездушен архивар
и другиму поднесох твоя дар;
ти в мен си целия — с душа и тяло.
Записваш ли си — ще се разбере,
че вече с паметта не си добре.*

123

*Не, Време, друг не би ме променил;
не ще ме смаеш с нови пирамиди —
това, което днес човек ще види,
е разкрасено старо... В твоя стил.
За кратко сме на тоя свят, уви,
и често ни пробутваш стара стока,
и всеки е готов да се диви,
наместо по-добре да види срока.
На твоите хроники не вярвам аз,
ни минало ценя, ни настояще,
там всичко е лъжа, а твоят глас
за по-наивни хорица блестящ е!
На друг обет за вяност дал съм тук,
на тебе също да ти вярва друг!*

Да беше плод на светска суета,
 за незаконна рожба на Съдбата
 признал бих любовта си... Любовта —
 див бурен или цвете сред цветята!
 Не, няма тук случайности при нея,
 натруфеност не ще я впечатли
 и Времето убийствено не ще я
 до края на живота повали.
 Не се и от Политиката стряска,
 обслужваща поредния герой,
 не се топи от слънчевата ласка,
 не се разкисва от жесток порой.
     Свидетел ще ми бъде всеки шут,
     на злото служил, сам добряк прочут.

Да нося нечий царствен балдахин,
 любител сам на други балдахини,
 да служа на кумири, до един
 обречени да свършат сред руини?
 Не съм ли виждал аз живота пуст
 на търтеи охолни, сган богата,
 как от подправки остри в ястията
 за вкусното те често губят вкус.
 Не, аз ще съм ти предан чак докрая
 и ти предлагам истински обмен:
 за мен — самия теб, за тебе — мен;

*по-чиста сделка в тоя свят не зная!
Доносници подкупни, вѣн! Духът
докрай ще следва правия си път!*

126^[3]

*О, момко мил, часовник, огледало
и сърп самото Време ти е дало;
докато вехнем в тоя сив живот,
ти все цѣфтиш с предчувствие за плод.
Така е, че всесилната Природа,
решена твърдо да забави хода
на Времето, държи те млад и свеж,
та рамо в битката да ѝ дадеш;
но не ликувай — може да забавя,
но Времето изобщо не забравя,
потърси ли ѝ сметка — виж я ти,
тя с теб дълга си утре ще плати.*

127

*Кой черното за нещо ще го смята?
Ала доскоро само бе така,
днес то е символ прѣв на красотата.
А нея вече тѣпчат я с крака*

*и тия, дето с рожби незаконни
с Природата днес мерят се, уви.
О, красотата! Кой не я прогони,
не я охули или уязви!
Любимата ми врани вежди има
и две дълбоки — като скръб! — очи
и често в тях скръбта неутешима
на русите красавици личи.
И е стоуста хорската мъгла:
— Така е, красотата е това!*

128

*Сам музика, когато с нежни пръсти
изтръгваш дивна музика от тях —
клавишите изящни и чевръсти —
и галиш моя слух — смутен и плах
завиждам на клавишите изкусни,
че те целуват бялата ти длан,
а моите бедни пребледнели устни
се изчервяват целите от свян.
Да те докоснат — биха се сменили
с щастливите тресчици всеки път,
когато твоите пръсти лекокрили
с целувка втурнат се да ги дарят.
Ах, наглите клавиши — умилен,
дари ги с пръсти тях и с устни — мен.*

В безплодната пустиня на разврата
 прахосница на дух е похотта —
 лъжовна, грешна, злобна, глуповата,
 жестока, груба, с кървава уста;
 наслада — и презрение веднага;
 налитаме, но има ли такъв,
 получил я, да не реши да бяга,
 усетил, че подмамен е със стръв
 за лековерни... Искане тя изцяло
 да го влуди и му обърне гръб;
 във всичко — взело, искало и дало —
 след миг блаженство — безконечна скръб.
 Цял свят го знае, няма изненада —
 поел към тоя рай, ще стигнеш в ада!

Очите ѝ, уви, не са звезди,
 устата ѝ — и те не са корали,
 не са две преспи смуглите гърди,
 косите ѝ са телени спирали;
 с червено-белите дамаски рози
 не ще сравниш и нейните страни;
 на пот мирише често тя и този
 дъх няма как с балсам да се сравни;
 божествен глас ли? — без шеги, за бога,
 добре, че пее — не придирям как;
 не тича като нимфа босонога,

*че често гази тя в калта, но пак
едва ли ще отстъпи тя, едва ли,
на дамите, измамени с възхвали.*

131

*Ти — цял деспот и при това — смуглява;
с надменна прелест и жесток талант —
за мене твойта хубост си остава
най-ценният, най-финият брилянт,
макар да казват, че лицето твое
не буди стонове на дива страст;
за тях не знам, не знам при тях какво е,
но мога в нещо да се закълна и аз.
Кълна се, всичко казано от мене
така е — сред стотиците неща
аз спомням си сърцето ми как стене
и как сияе черното в нощта.
Постъпките ти черни са — това
причина е за злобната мълва.*

132

*Обичам твоите очи, че те
скърбят за мен, обречен на забрава;
в скръбта им нежна обич се чете*

*и тая скръб скръбта ми заглушава.
Зорницата едва ли тъй отива
на свода блед, заруменен в зори,
вечерницата — още по-красива —
не би могла нощта да озари
тъй както черните очи, изгряли
на твоето посърнало лице...
Да можеше и скръбното сърце
тъй да покриеш с траурни воали,
признал бих — тук, сред тая нищета
най-хубави са черните неща.*

133

*Проклинам те — дори не го и крия —
че с мене окова и моя мил;
не стига ли, че в твоята килия
аз сам отдавна съм се примирил.
Със своя взор жесток от мен отне го
и мен — от мен — отне ме ти, уви.
Загубих теб и себе си, и него,
и три пъти сърцето ми кърви!
Взemi ме за заложник; сам в затвор,
на него вярна стража ще му бъда,
от страшния палач на твоя взор
ще го спася, осъден без присъда.
Уви, от теб пленен съм аз и с мен
и моят пленник е попаднал в плен.*

Признавам — той е твой. Владей над него —
 какъв залог по-хубав да ти дам,
 дори за него — мойто алтерего —
 готов съм откупът да бъда сам.
 Но ти не искаш, а и той не ще!
 От алчност ти, от друго тук — едва ли,
 а той е мекушав и въобще
 подписал е, каквото са му дали.
 Мой поръчител, той ти е длъжник.
 С властта на своята хубост, о, лихварко,
 ти в плен държиш ни: него — мъченик,
 а мен — бедняк, ранен в сърцето жарко.
     Ужасно: откуп дава той за мен,
     а аз — откупеният — пак съм в плен.

Какво жената търси — някой Уйли^[4]
 да я зарадва... Уйли имаш ти,
 друг Уйли... Притури и мен — от туй ли
 се плашат твоите сладостни мечти?
 Ах, ти от Уйли бягаш, вместо с ласка
 да го дариш... И Уйли пак скърби,
 посърнал цял — друг Уйли го изтласка.
 Друг Уйли чакаш... с трепет може би.
 Морето вечно пълно е с вода
 и пак към всеки дъжд е благосклонно;
 аз знам, че ти — за всеки Уйли — лоно

*разтваряла си в радост и беда.
Разнежена от буйните ни струи ли,
обичаш ни? И мен. И всеки Уйли...*

136

*Ако душата ти ме укори,
ти замисли се и кажи: — О, туй ли
било? Това да ни е болка. Уйли —
о, не, не можеш се от него скри!
Кого приемаш с нежен трепет? Оня
грамаден, недодялан Уйли... Той
така си разиграва често коня,
че само той сред всички е герой;
тъй че и мен впиши ме в своя списък,
макар че в него трябва да съм сам;
дори да съм от другите по-нисък,
аз в твоето сърце съм най-голям.
Обичаш страстно, но ще се разчуй ли
кого? Ах, мен ли — хубавия Уйли.*

137

*Амур, дете с превръзка на очите,
какво направи с моите очи;
те виждат — красотата си личи,*

но пак за грозното ламтят, горките!
И ако трябваше да хвърлят котва
там, в залива на другите мъже,
защо усука ти това въже,
та разумът, завързан там, да кротва.
Защо ламти тъй моето сърце
и селската мера с жив плет прегражда,
и маски на грозницата пригажда,
да ѝ прикрие грубото лице?
Щом служи на измамата човек,
от тая чума вече няма лек.

138

Във вярност щом кълне се любовта,
аз вярвам ѝ, но знам, че тя ме мами,
дали отдава го на младостта ми,
макар че аз съм скъсал с младостта.
Тщеславен, че ме смята още млад —
тя истината най-добре я знае! —
аз лъжа, че ѝ вярвам — да, така е! —
тя лъже, че един съм в тоя свят.
Защо тя крие всяка изневяра,
защо и аз не казвам, че съм стар?
Доверие, взаимност — в тях е чара,
а в пуста старост няма капка чар!
Излъжа аз, тя бързо продължи
и тъй живеем с нашите лъжи.

О, не, не бих те с нищо оправдал
 за мъката, която причини ми;
 не ме ранявай с поглед засиял,
 убий ме с думи зли, неотвратими!
 Кажу ми, че обичаш вече друг,
 но не отвърщай взор от мен, предвзета;
 нима и хитрини са нужни тук,
 щом мойта крепост вече е превзета?
 Не! — взорът ѝ убийствен е за мен
 и затова глава встрани тя свежда
 и пак — за да не бъда аз ранен! —
 в миг погледът ѝ стрелва друг, с надежда.
     Не го прави! Почти убит, уви,
     убий ме с поглед и ме избави.

Смили се, о, безжалостно създание,
 и поумней, и престани с това,
 че току-виж в безмълвното страдание
 добил съм и дар-слово, и слова.
 Обичай ме, дори ако не може,
 кажи, че ме обичаш, даже стар —
 тъй клетият болник на смъртно ложе
 очаква вест за чудодееен цяр.
 Отчаян, бих могъл да полудея
 и да злословя сам по твой адрес,
 и жажданата истина къде я —

*светът на клеветите вярва днес!
За да не те петня — цели се в мен,
пък нека да не падна поразен.*

141

*Не, не очите, моето сърце
от твоя образ беше заслепено;
несъвършеното за тях лице
за него е до болка съвършено.
Не носиш радост ти и за ухото
и моят нюх съгласен е с това,
че няма в теб могъщество, защото
не властваш ти над моите сетива.
Но пак, напук на ум и разум в мене,
сърцето не пропуска нито ден
пред тебе да не падне на колене
като васал пред своя суверен.
Да, има и сред мъките наслада:
човек от обич да греши и страда.*

142

*Аз — грешник, ти — самата добродетел,
отврата от греха, от моя грях.
Но виж се — вече съм го предусетил —*

май все аз от срам пред теб горях.
Дори да заслужавам упрек, мила,
не ще да е от твоята уста,
пламтящото си цвете осквернила
из чуждите градини на страстта.
Как моят поглед те следи — ревнив! —
как жадно в други твоят взор се влива,
но имай милост — мила, милостива,
към милостивите е милостив
светът! Ако не даваш всеки път —
как другите на теб да ти дадат.

143

Виж селянката, хукнала безумно
с вихрушката от прахоляк ведно,
как тича по утъпканото гумно
след някакво пернато — та дано
го събере с останалите птици;
търчи и хич не вижда в тоя миг
как малкото, протегнало ръчици,
след нея носи се, надало вик;
тъй тичаш ти след тоя, който бяга
от теб и аз търча след теб така;
щом стигнеш го, ела с усмивка блага
и приласкай ме с майчина ръка.
Молитви шепна аз и не за туй ли,
че чакам мен да ме докопаш — Уйли^[5].

Два духа — ангел с къдрици от свила
 и зла горгона с лик позеленял —
 за мен се бият... И от скръб и жал
 в гърдите ми душата се е свила.
 Горгоната — за да ме тикне в ада —
 уверена, че ангелът ми слаб,
 примамва го — разголена и млада —
 да го замъкне в зейналия трап.
 Успяла ли е в ада да го вкара,
 и аз не съм напълно убеден,
 но тъй като ги няма и край мен,
 все мисля си, че вече са в Тартара.
     Съмнения гризат ме, но ще знам,
     когато тя прогони го от там.

„Как мразя...“ — нежно прошептя
 и ме погледна любовта ми,
 но само щом усети тя
 как страдам от лъжи, измами,
 сърцето ѝ омекна в миг —
 как недоволен тук да бъда! —
 и нейният добър език,
 смекчавал не една присъда,
 веднага ловко се поправи —
 и ведър ден се възцари
 след нощ на свади и разправи,

към ада литнала в зори.
„Как мразя...“ и веднага тук
чух радостното: „... всеки друг“!

146

Душа злощастна — беззащитна ядка
в черупката на страстната ми плът,
защо топиш се вътре в мъка сладка,
а твоят дом отвън го все красят?
Защо ли за рушащата се сграда
такъв огромен наем плащаш ти?
Живей, душа! А тялото да страда,
та час по-скоро да се приюти
на червеите в мрачната приемна...
Но ти живей, цъфти! И всички дни,
досадни дни на суетата земна
с божествената вечност замени.
Смъртта подяждай — с всяка нейна смърт
все по-безсмъртен става и светът!

147

О, любовта ми — тая силна треска,
мори ме пак и как не ме затри;
лекувала се неведнъж до днеска

с неща, които вредни са дори.
А моят лекар — трезвият ми Разум,
спасявал наша милост от страстта,
разсърден, че илачите му мразим,
остави ни в ръцете на смъртта.
Аз — болен, той — надменен и надут!
С неустово-безумен взор блуждая,
какво говоря и крещя — все тая,
бълнувам и се мятам като луд:
наричам те мой ангел, светъл блян,
а ти си дявол цял, с катран облян.

148

Уви, това са влюбени очи —
едно да гледаш, а да виждаш друго!
Но разумът — защо и той мълчи,
ни някой вече го видя, ни чу го.
Щом нещо тук прекрасно е за мене,
защо светът обратното твърди?
Нима светът изцяло променен е,
или той пак си е като преди,
но не за влюбения... Що сълзи,
безсъници — и всичко се смъглява;
и слънцето тъй често ослепява,
щом буря изведнъж се разрази.
Как хитра си, любов — слепиш ме ти,
да скриеш своите истински черти.

Ако това не е любов, о, зло
 създание! На твоята страна съм,
 дори когато всичко би могло
 да бъде срещу мен!... Не се понасям:
 твой враг да ми е пръв приятел, мили
 очи не правя ли на всеки твой
 любимец, не търпя ли, не боли ли
 да гледам как се мусиш и пред кой
 от твоите пороци на колене
 не падам аз, кога ме защити;
 кажи какво направил съм за мене,
 че оцетена да се чувстваш ти?

Но права си — сред зрящи хубавци,
 кой тук обича предани слепци?

О, кой, кажи, коя всевластна сила
 ти даде тази тъмна власт над мен?
 Дотам ли си ме вече заслепила,
 та мрачна нощ да виждам в слънчев ден?
 И сам на черното да казвам бяло,
 на злото да се радвам от сърце;
 на всички тук до смърт опротивяло,
 за мен е дивно твоето лице.
 Как тъй, кажи, обичам до забрава
 което длъжен съм да мразя сам;
 презрян заради теб — сега остава

*да ме презреш и ти... Но вече знам:
щом недостойното ми праща зов,
то значи съм достоен за любов.*

151

*Какво е съвест любовта не знае,
но всички знаят, — както сам разбрах —
че нейна рожба не една вина е.
Да не излезе, че и моя грях
на теб дължа го... Щом ме предадат —
предавам се на грубото си тяло;
а и душата го кори — търпяло,
да буйствало, дошъл му бил редът!
И то се вдига, гордо от сега,
че ще получи твоята награда —
да бъде само предан твой слуга,
да е край теб, за твойта чест да пада.
Виновен ли съм, че съм влюбен днес,
че падам и се вдигам в твоя чест!*

152

*Да, зная — моята любов е грешна.
Но ти си двойно по-виновна тук:
забрави клетвата си пред съпруг*

и хукна с първия, когото срещна.
Но мога ли да те упреквам сам
и всичко тук да струпам на гърба ти,
щом сам не два, а цели дваисет пъти
кривил съм си душата аз без срам.
Лъжливи клетви — Бог ми е свидетел!
Аз клел съм се, — от тебе заслепен —
че ти изгаряш от любов по мен,
че си сама самата добродетел.
Аз лъжех, че си чиста, че си свята
и сам така си опетних душата.

153

За сън бил капнал Купидон и спял;
една от спътниците на Диана
му взела факела недогорял
и в извора го хвърлила припряна.
И кипнал той, и почнал да бълбука
от огъня свещен на любовта,
и хората от хиляди места
се стичали — че лек открили тука;
но мойта мила с огнен взор издебна
и пална факела и... мойта гръд;
и аз се къпах тук с вода целебна,
но мъките ми надали ще спрат!
По-лековит за мене — няма спор —
е изворът дълбок на твоя взор.

Ловувал бил Амур и, плувнал в пот,
 на меко ложе от цветя се свлякъл
 и изтървал пламтящия си факел.
 А нимфите със своя хоровод
 край него точно в тоя миг извили;
 и пакостния факел, допреди
 пожар разпалвал в хиляди гърди,
 задигнали и тъй разоръжили
 немирника... Дори една от тях
 захвърлила го в извора отсреща
 и в миг водата станала гореща,
 целебна... В нея се и аз тоях
 и знам: любовен плам вода нагрява,
 вода пожар в гръдта не потушава.

---

[1] **Сонет 102** Според гръцката митология Филомела е превърната от боговете в лястовица, а сестра ѝ Прокна в славей. В римската митология е обратното. Шекспир се базира на Овидий и в случая Филомела символизира славея. ↑

[2] **Сонет 112** Според тогавашните представи змията е имала много остър слух, но можела да бъде и глуха, като прилепвала едното си ухо о земята, а другото затискала с опашката си. ↑

[3] **Сонет 126** И в оригинала сонетът е от 12 стиха. Съседните рими, както и цялостната постройка на стихотворението, изключват възможността евентуално последно двустипие да е изпаднало при набора. Финалът също не предполага друг завършек. ↑

[4] **Сонет 135** Този сонет, както и следващият, са изградени върху игра на думи. Will (умалително от William) и will (воля, желание, твърдо намерение, твърдост, непоколебимост, решителност, както и щение, което по онова време е имало силно изразен сексуален оттенък). Преводачът намери като единствена възможност обиграването на името Уйли (напълно приемливо за българския език

умалително от Уилям) и въпросителната интонация, с която могат да бъдат четени фразите; както и тенденциозното произнасяне на словосъчетанията като „от туй ли“ и „о, туй ли“. Ако някой прекалено чувствителен слух намери превода огрубен, нека не се притеснява. Това е Шекспир — много повече груб и ръбат, отколкото е представян от преводачите в продължение на векове. ↑

[\[5\]](#) **Сонет 143** Виж предходната бележка. ↑

ЛЮДМИЛ ДИМИТРОВ ПОЕТ НЕВЪЗМОЖЕН И СТОУСТ

Така *Владимир Набоков* определя Шекспир към края на едноименното си стихотворение от 1924 г., след като в предишния стих е отправил директния призив на скромен служител на музите към техния върховен фаворит (към вездесъщия „предтеча“, по израза на *Пушкин*): „Открий се, Бог на тътнещите ямби!“. Набоков е едва 25-годишен, но тайната, надничаща от всяка страница на творчеството на Великия Бард, вече го привлича и вълнува. Привлечен и развълнуван на още по-ранна възраст (23-годишен) от Шекспировата словесна „бездна“ е и друг литературен космополит, *Гео Милев*, който през 1918 г. прави знаменития си превод на *Хамлет*, изнамерил и установил българската езикова „фактура“ на трагедията, от която „светът най-трудно би се лишил“ (*Антъни Бърджис*). След него по-късните български версии на творбата (а те са поне пет!) малко или повече го интегрират и ползват за свой коректив, някъде разграничавайки се, другаде перифразирайки го, а нерядко и не успявайки да постигнат, нито да надминат находчивите му (експресионистични?) проблясъци. Всъщност Шекспир винаги е бил и остава огромно предизвикателство най-вече в оригинал и в този смисъл преводачите са неговите най-смели, любознателни, предани и педантични тълкуватели, както и Времето — същото, над чиито превратности толкова често разсъждава драматургът — да отсъди за техните художествени усилия: дали да бъдат или да не бъдат запомнени от националната култура, към която принадлежат. Защото — плодни или безплодни, те винаги са *любовни* усилия.

Книгата, която държите в ръце (а може би и току-що сте прочели), уважаеми читателю, представя Великия Бард единствено в качеството му на поет и то с неговия най-популярен и представителен недраматургичен опус — *Сонетите*. Но тук те достигат до Вас в ново българско звучене, подчинени на различна от познатите, вътрешно обоснована езикова философия, за което си струва да бъде казано нещо

повече. С други думи, важно е да се мотивира кое налага необходимостта от един пореден превод, демонстриращ същностно нов подход към загадката на 154-сонетния Шекспиров корпус; загадка, отнасяща се както до участниците в сюжета и обекти (адресати) на лирическото послание, така и до личността и екзистенциалния (персонален и социален) статус на самия автор. А тези подробности имат пряко отношение не само към поетиката на Шекспировия сонетен „пъзел“, но и към не по-малко провокативния Шекспиров въпрос.^[1] Най-напред обаче няколко думи за самите **Сонети**.

Едва ли днес може да бъде добавено нещо принципно различно към историята на появата и първоначалната рецепция — читателска и научна — на Шекспировия сонетен сборник. Тя е описана подобаващо и обикновено се възпроизвежда, било по-подробно, било накратко, в почти всички негови издания и преиздания по целия свят. Затова ще си позволя да преповторя основните факти с акцент върху онези подробности, провокирали в някакъв смисъл настоящия превод.

На 20 май 1609 г., малко преди да я публикува, *Томас Торп* регистрира в Компанията на книгоиздателите и печатарите в Лондон книга със заглавие **Шекспирови сонети, напечатани никога по-рано**. (Пълният надпис на титулната страница гласи: *Shake-speares sonnets, Never before Imprinted. At London, By G. Eld for T. T. and are to be folde by John Wright, dwelling at Christ Church gate. 1609.*) Торп е близък приятел и доверено лице на авторитетния издател *Едуард Блънт*, обезсмъртил името си с публикуването на Първото (Великото) Шекспирово фолио през ноември 1623 г., съдържащо по-голямата част от 37-те пиеси, съставлящи днес Шекспировия канон. Книгата на Торп включва всички познати ни сонети, номерирани с арабски цифри и завършва с поемата **Жалбата на влюбената**, неоповестена изрично в заглавието. Още тук, в този подробен наслов, читателят получава информация, пораждаща известни съмнения. Защото въпреки категоричното твърдение в него, все пак цели десет години „по-рано“ — през 1599 — два от сонетите: 138-ми и 144-ти са „отпечатани“. Те са поместени в сборника **Страстният пилигрим**, издаден от печатаря *Уилям Джагард*. А още една година по-рано, през 1598, *Франсис Миърс*, магистър по изкуство на университетите в Кеймбридж и

Оксфорд, издава книга, наречена *Съкровищница на Умовете*, в която споменава няколко пъти Шекспир с неговите ранни поеми *Венера и Адонис* и *Лукреция*, като не пропуска да отбележи и „сладостните му сонети, разпространени сред близките му приятели...“. И по-нататък добавя прочутото в шекспировнанието изречение: „Точно както каза Епий Столо, че ако музите говореха на латински, те щяха да говорят с езика на Плавт, така и аз смятам, че музите, стига да знаеха английски, щяха да говорят с изящните фрази на Шекспир...“. За разлика от споменатите (и по онова време вече издадени) поеми обаче, в които Шекспир се обръща към своя покровител *Хенри Райътсли, 3-ти граф Саутхамптън* (Henry Wriothesley, 3rd Earl of Southampton), сонетите не съдържат предисловие от автора, а вместо това със съчиняването на подобен текст се нагърбва самият издател Торп, помествайки краткото и със странен графичен вид (пунктуация, несвойствена за словослагател!) обръщение към високопоставена особа, оставаща загадъчна и до днес и спомената само с инициали: „У.Х.“ (W.H.):

На този. единствен.
на когото. са задължени. за появата си.
следващите по-долу сонети.
мистър У. Х., пълно щастие
и вечен. Живот.
му.
обещава.
нашият. Безсмъртен. Поет.
и му го желае. доброжелателят.
дръзнал да ги.
издаде.

Т. Т.

Инициалите, освен че са инверсия на първите букви от собственото име на Саутхамптън — *H.W* — не позволяват да се определи, макар и с приблизителна точност, техният действителен притежател и респективно адресатът на посвещението. Съществуват различни версии за това кой би могъл да се крие зад криптонима и макар ненапълно доказана, за най-достоверна се приема хипотезата, че

W.H. е Уилям Хърбърт, 3-ти граф Пембрук. Той е късен покровител на Шекспир, на него е посветено и Великото фолио от 1623 г. Замъгленият смисъл на Томас-Торповото посвещение, приличащо повече на кодифицирано послание и някак полуофициалният характер на титулния лист пък налагат разпространеното мнение, че, първо, текстовете са предадени на печатаря тъкмо от „мистър У.Х.“, който и да е той, и, второ, че цялото издание на практика е пиратско. Характерът на интимното споделяне-обръщение представя сонетите повече като предназначени за затворен, тесен кръг от посветени, отколкото за по-широка читателска аудитория. Трудно може да се каже например коза точно са писани те, и кой и според каква логика ги е подредил по този начин. Вторият въпрос очевидно е вълнувал и помладите съвременници на Барда, защото трийсет и една години по-късно, през 1640 г., сборникът претърпява ново издание, дело на Джон Бенсън, с включени още няколко кратки поетични творби от Шекспир, най-дългата от които е поемата **Фениксът и Гълъбът**. Интересно е, че в него текстовете имат различна, но също необоснована и неприемлива подредба, направена от издателя, което не само демонстрира сложността да се открие убедителна вътрешна логика между тях, но води до връщане (и узаконяване) на реда, предложен от Торп, за всички по-нататъшни издания на **Сонетите** по целия свят. Колкото до времето на написване, благодарение на данни, имплицирани в текстовете, странични коментари и първата самостоятелна публикация на сонети 138 и 144, би могло да се каже, че те са създадени в рамките на около седем години, някъде между 1593 и 1599 г., при цялата условност на предположението. Но каквито и хипотези да съществуват около сонетите, неоспорими са няколко факта, от които може да започне вглеждането в тяхната поетика. Първият, разбира се, е самият текст.

Сонетната традиция в европейската поезия води началото си именно от Ренесанса, макар жанрът да е фиксиран в Италия три столетия преди Англия. Конструиран е в средата на XIII век от Джакомо да Лентини (ок. 1210 — ок. 1260), но става известен по името на Франческо Петрарка (1304–1374), който в средата на XIV в. пише своите 365 лирически произведения за живота и смъртта на

мадона Лаура. Тъкмо Петрарка утвърждава първата разновидност в устойчивата и неизменна форма на жанра, известна днес като „италиански (петраркистки) сонет“. Той е съставен от 14 стиха, разпределени съответно на две четиристишия (катрени) и две тристишия (терцети), издържани в единайсетсрични стихове (според преобладаващото тогава силабическо стихосложение за все още формиращия се литературен италиански език), на български най-често предавани чрез шестостъпен ямб (александрин) и римувани по схемата abba, abba, cde, cde или cdc, dcd. Този вариант се спазва и от другите големи ренесансови сонетисти на Италия — *Гуитоне д'Арецо* (1235–1294), написал около 250 творби, *Гуидо Кавалканти* (1250–1300), знаменитият *Данте Алигиери* (1265–1321), описващ в книгата **Нов живот** (1292) любовта си към Беатриче, и особено *Микеланджело Буонароти* (1475–1564), чиито творби (достигналите до нас са около 300) са издадени едва през 1623 г., но пък адресатът в тях — пряко реминисциращо с Шекспир — е мъж, противно на платоничното хетеросексуално привличане, възпявано от предходниците му.

Втората разновидност на сонетната форма е така нареченият „английски“ или „Шекспиров“ сонет, макар формално и в английската литература жанрът за първи път да е въведен от други автори. Това са: *Томас Уайът* (1503–1542), *Хенри Хауърд, граф Съри* (ок. 1517–1547), *Едмънд Спенсър* (1552–1599) и *Филип Сидни* (1554–1586). Шекспировият сонет също се състои от 14 стиха, но групирани по различен начин; вътрешното му деление е на три четиристишия (катрени) и едно заключително двустишие (куплет, дистих). Най-често римната схема, която на места търпи отклонения, използва кръстосани рими и графично изглежда така: abab cdcd efef gg. За катрените Уайът предпочита обхватни рими, неговата графика е: abba cddc effe gg, а по-интересен е случаят със Спенсър, който отстоява много по-строго (свое) формално правило в използването на кръстосаните рими. При него римите от втория и четвъртия стих на първия катрен се прехвърлят в първия и третия стих от втория катрен, а нововъведените във втория катрен рими на втори и четвърти стих се запазват в първи и трети стих от третия катрен. Така музикалността на сонета е чувствително повишена, за сметка, разбира се, на концентрацията в смисъла и три от римите се повтарят по два пъти, а две — по четири пъти. Графиката е следната: abab bcbs cdcd ee. Сонетът обаче не трябва

да бъде „обвиняван“ в самоцелно заиграване с формата, защото неговият замисъл и внушение са твърде сложни: той е кодирана графична мимикрия на мистичната философия на херметизма. Жанрът интерпретира сакралната символика на числата — сбор е от три (свещеното време, кръв) и четири (феноменологичното пространство, квадрат), правещо седем — сумарният еквивалент на Сътворението. Като негово виртуално визуално приложение (с уговорки) може да се възприеме и пиктурата на **Витрувианския човек** на *Леонардо да Винчи*, в която е загатната възможността за взаимното вписване на кръв в квадрат и обратно, централизирана човешка фигура в насложената едновременност на раздвоение-единение (пропорционален „хермафродитизъм“). В този смисъл Шекспировият вариант е в известна степен по-сложен от италианския и представя негово усъвършенстване във времето: в основния си корпус преди финалното двустихие той съчетава ведно три и четири, но като произведение, правещо 12 — символ на завършения свят, на космическия ред. Британските поети се придържат към петостъпния ямб, макар Шекспировият опус да предлага и своето изключение, потвърждаващо правилото — сонет 145 е написан в четиристъпен ямб. Но навсякъде последните два стиха са тематична кода, антитеза, връщаща към началото и резюмираща с допълнителен акцент смисъла на цялото. Тук може би е уместно да отбележа, че в два от сонетите — 36 и 96 — Шекспир дублира заключителния дистих в напълно стереотипен вид и така остроумно „намига“ на по-внимателните си читатели поне по отношение на възможността едни и същи обобщения да се пренасят и прилагат към различни по характер теми, пародирайки по този начин промъкващата се тривиалност във високата поезия. И още две „отклонения“ от строгата жанрова форма. Сонет 126 е скъсен — състои се от 12 стиха със съседни рими, а първият катрен на сонет 99 е удължен с един стих и цялата творба съдържа 15 стиха. В този смисъл пълният обем на Шекспировия сонетен опус е 2155 стиха.

Сборникът има своя оригинална поетологична специфика, която най-напред е заявена през структурата му. В традиционната последователност на сонетите шекспироведите възприемат първите 126 (т.е. огромната част от съдържанието) като цикъл, адресиран до

мъж — *Светлия приятел*, следващите 26 (от 127 до 152) — до жена, известната-неизвестна *Смугла* (според наложилия се у нас неясен и не особено подходящ русизъм), но в действителност Тъмна, Мургава, Черна — *дама (лейди)*; а последните два сонета (153 и 154) интерпретират игрите на Бога на любовта *Купидон* с откровено еротични (сексуални) конотации. От 78 до 86 сонет първият цикъл намесва в отношенията между поета и приятеля трети субект — *Поета съперник* (маркирайки своеобразен хомоеротичен триъгълник). Все сложни, нееднозначни, а за псевдопуританското ухо на конвенционалния християнин и едва ли не еретично перверзни взаимоотношения. В този смисъл **Сонетите** не са типичен образец нито на платоничната любовна лирика, нито на сантименталната чувственост, приписвана им през XIX век, когато биват преоткрити от европейските романтици, а още по-малко са завладяващи със своята простота и непосредственост; напротив, те са висока, но тенденциозно усложнена лирика, дръзко насърчена от хуманистичната доктрина на Ренесанса, непознаваща ограничения за мисълта, чувствата, или плътта (най-малко за плътта). Композиционно тази поезия предприема тема с вариации върху преходността и опазването на красотата като възпроизводство (прераждане-обезсмъртяване в наследник), възхита от нейната естествена неподправеност, което не присъства тъкмо в неискрената, пълна с фалш и безсмислени клишета (изкуствено наложени стереотипи) тривиална поезия. Защото събуждането на плътта през Новото време след дългата ѝ принудителна „летаргия“ през Средновековието води до преосмисляне на цялостната система от взаимоотношения между хората, привличащи се основно според природните си белези и дадености. А в този контекст Набоковото определение за Шекспир като „невъзможен“ поет придобива неочаквано ясен и убедителен смисъл.

Оттук произтичат и несекващите разногласия по отношение на действителните личности, покриващи фикционалните обекти в текста. Те налагат на свой ред един изначален и особено продуктивен от литературоведска гледна точка въпрос: кой говори в **Сонетите**?

Версиите са няколко. От четиримата персонажи (Поета, Светлия приятел, Поета съперник и Смуглата дама) трима поне привидно не говорят, лирическият субект (поетът) се обръща към двама от тях — приятеля и дамата и въвежда като трето лице своя съперник в поезията

за предразположението на високопоставения благодетел. Тази е пресечната точка на споровете, намесващи възможните „претенденти“: *граф Саутхамптън* (приятелят); *Джордж Чапмън* или *Кристофър Марлоу* (съперникът); италианката (южнячка, тоест по презумпция мургава и следователно вписваща се в квазиперсоналното определение *смугла*) *Емилия Ланиър*, или пък любовницата на Пембрук *Мери Фитън*; единствено безспорен е поетът, това е Шекспир. Но този уж най-стабилен „бастион“ от персонажното кварто бива убедително атакуван от привържениците на неофициалната версия за личността на Барда, според която Шекспир е всъщност *Шакспер* от Стратфорд на Ейвън. Според хипотезата на *Иля Гилилов* например в *Сонетите* се чуват гласовете най-малко на двама души — мъж и жена. Това са *Роджър Манърс*, *5-ти граф Рътланд* и съпругата му *Елизабет*, дъщеря на *Филип Сидни*. „Разпадането“ на Барда на (поне) два субекта решава, макар и не докрай, много от загадките на лирическия дискурс в сборника (изследователят находчиво сочи финала на популярния сонет 66, където по-често обектът на посланието се превежда като „приятел“, докато в оригинала срещаме словосъчетанието „моя любов“ — „my love“; същото понятие стои в началото на сонет 13. Или пък случаи, при които родовата фамилия на Рътланд — Манърс — присъства като съществително нарицателно име — *manners* — но смисълът става ясен едва ако го възприемем като собствено: в сонети 39, 85, 111). Други учени са на мнение, че е възможно загриженият за опазването на земната, физическа красота лирически аз в началните двайсетина сонета да предприема автореференциален монолог, тоест да се обръща към себе си.

Подобно становище е оправдано, доколкото ренесансовата разкрепостеност, която в замяна на средновековния теоцентризъм въвежда апология на човешкото (антропоцентризъм), всъщност е и първият сериозен пробив в канонизираното догматично тълкуване на християнството и в по-широк аспект — на патриархата като нова и неуспешна замяна на изконния матриархат, заложил и съхранил в колективната памет несъзнавания, но последователен и упорит копнеж по възстановяване на *Вечната Женственост*. Тя може да се постигне безупречно единствено на равнището на андрогинната интелектуална извисеност, размиваща границата между половете и произвеждаща от мислещия ум надобществен и наднационален универсум. Според

становището на *Нортрѝп Фрай* пък, „истинският баща или оформящият дадено стихотворение дух е формата на самото стихотворение и тази форма е израз на универсалния поетически дух, «единственият вдъхновител» на Шекспировите сонети, който не е самият Шекспир, още по-малко потискащият дух на г-н Еди-кой си, а Шекспировата тема, господарката-любовница на неговата страст. Когато един поет говори за вътрешния дух, който придава форма на стихотворението, той е склонен да изостави традиционното позоваване на женоподобните музи и гледа себе си като жена или най-малкото като на личност, приела в себе си някой бог или повелител, независимо дали това са Аполон, Дионисий, Ерос, Христос, или (какъвто е случаят с Милтън) Светият дух. Est deus in nobis, казва Овидий (...)“^[2].

И накрая няколко думи за българската рецепция на Шекспировите *Сонети*, която вече има сто и единайсет годишна история.

За първи път на български език няколко сонета се появяват в априлската книжка на списание *Илюстрация Светлина* от 1900 година. Техен преводач е младият, едва 19-годишен, но вече сериозно заявил присъствието си в лириката и сатирата *Димитър Подвързачов*, който по-късно не само ще защити името си на един от най-добрите преводачи на поезия у нас, но и ще остане известен в литературните среди с прозвището *Хамлет, принц Датски*, красноречиво говорещо за отношението му към Шекспир. През 1917 г. той осъществява и превод на трагедията, независимо че днес тази версия има стойността единствено на библиографски факт.

В действителност Подвързачов публикува пет сонета, номерирани последователно с римски цифри и изрично уточнени в скоби като преведени „от руски“ (без да е ясно чий вариант е ползвал). Ценното обаче в тази първа поява на част от поетическото наследство на Барда у нас е скромната бележка под черта, в която преводачът се чувства длъжен да поясни за читателя следните подробности: „Освен многото трагедии и няколко поеми, Шекспир е оставил и 154 сонети, — всички отправени към една любима от него жена. Ала по въпроса за името на тази жена, което никъде не се споменава от него, биографите и досега не могат да се съгласят, както, впрочем, не могат да се

съгласят и по много места от неговата тъмна биография. Прев.“^[3]. Преводачът, разбира се, греша. Към жена са адресирани сравнително малко творби от поредицата, а избраните от него и преведени в шестостъпен ямб, вероятно следвайки ритъма на първоизточника, са сонети 81 (I), 89 (II), 91 (III), 98 (IV) и 99 (V), тоест нито един от посветените на Смуглата дама. Но бележката е показателна за това, че Подвързачов не е превеждал „на сляпо“, той е бил заинтригуван от Шекспировия въпрос и от загадката на **Сонетите**. Всъщност превръщането на мъжколичностния адресат в женсколичностен е характерно за много от руските преводи в миналото, а непознаването на оригинала не е позволило на иначе ерудирания автор да открие и поправи грешката си.

Но този опит е оценен изключително високо не от друг, а от самия Иван Вазов. В редакционен обзор, озаглавен: **Списанията: Светлина, Звезда, Български преглед, Надежда, Мисъл и Българска сбирка през марша 1900**, Вазов започва оценките си с *Илюстрация Светлина*, което е може би и първият отзив за първия опит да се представят на български няколко Шекспирови сонета. Привеждам интересувания ни фрагмент:

„Шекспир драматургът е пакостен съперник на Шекспира — стихотворец — не казваме «поет», за да не стане недоразумение, понеже той е толкова поет и в драмите си, колкото е философ и психолог. Оня, който е чел Шекспировите сонети и се е възрял в тяхната сила и нежност, без друго ще каже горното, без да съжали обаче, че геният е влял всичката си творческа мощ в драмата.

В мартовския си брой илюстрацията **Светлина** ни дава, както ни се чини, пръв път на български превод от няколко Шекспирови сонета, писани към някоя любима жена, на която биографите му още не са успели да открият името. Поетически бисери, които наумяват Тибула, Петрарка, Мюсе. Ние съветваме да се прочетат преведените, те са преведени от г. Подвързачова, комуто иде доста отръпки поетическата наша реч — необходимо условие за такава работа, но не му стига, види се, търпение да запази навред добрата форма. А това е много жално в случая. Това би му се простило, защото и през тия небрежности прониква в душата на аромата на поезията Шекспирова; но как да се прости изумителното нещо, което срещаме в тоя стих:

А кремът обвиних, че е откраднал пак
от твоите ръце прекрасни белината,
с която се гордей, а кичестия мак,
че е откраднал твоите къдри от главата.

Ах, г. Подвързачов, не сте ли видели мак по нивята? Той е ясно червен, ален, а коси има ли такива? На поетите може да е простено да не знаят добре естествената история, но те са длъжни да знаят природата и да не пишат нелепости“^[4].

Колкото и наивна да изглежда днес тази рецензия, тя е показателна за високите изисквания, предявявани от Патриарха към проходащите таланти, дръзнали да се изправят пред предизвикателството на големите поети, на първо място пред Шекспир. В следващи периоди — вече през втората половина на ХХ век — отделни сонети са превеждани от англицистите *Цветан Стоянов* (64 и 106^[5]) и *Александър Шурбанов* (1, 66 и 73^[6]).

Целият сонетен опус на Шекспир за първи път се появява в известния, претърпял няколко издания и продължаващ да се печата превод на *Владимир Свинтила*. Неговото първо издание е от 1956 г., придружено с послеслов от проф. *Марко Минков*. Той остава и единственият пълен превод на Сонетите цели 36 години, до 1992, когато излиза преводът на *Валери Петров*. Независимо че и до днес българската култура не успява да дефинира и остойности понятието каноничен превод, вариантът на Свинтила неформално бе започнал да функционира именно като такъв. Защото под каноничен обикновено твърде неточно се възприема превод, който се задържа дълго, без да бъде последван от нов. Трябва да признаем обаче (нещо отдавна ясно на специалистите), че каквато — несъмнена и заслужена — популярност да има обговаряната първа пълна българска версия, тя изобилства от неточности, приблизително предадени образи и тушира не съвсем удобни за тоталитарната „свенливост“ намеци. Но най-проблематичното в подхода на Свинтила е, че той следва, при това доста видимо и на места буквално, преводаческите решения на канонизирания в съветската епоха превод на *Сонетите* от *Самуил Маршак* (1946) и в този смисъл не просто повтаря, но и умножава

повечето от неговите, къде неволни, къде далеч не толкова безобидни преиначавания (цензурирования) на оригинала.

По тези и по други причини излезлият през 1992 г. втори пълен превод на опуса от Валери Петров бе посрещнат с нескрит ентусиазъм, още повече, че той се появи в напълно променена идеологическа, политическа и културна ситуация наскоро след падането на Берлинската стена и края на тоталитаризма в Източна Европа. Освен това със **Сонетите** Валери Петров на практика завърши пълния превод на Шекспир — един своеобразен литературен и духовен подвиг, за който се е писало и ще се пише много. Преизговорени от него, лирическите текстове на Барда звучат в познатия на няколко поколения читатели лек, изящен, лесно припознаваем преводачески стил, наложил се като *запазена българска марка* за Шекспир. Тук решенията са самостоятелни, неточностите, допуснати от Свинтила, са избегнати, опазен е и проблематичният мъжки пол на адресата в първия цикъл, намерени са — макар и не най-успешните за виртуозността на Валери Петров — оригинални словесни каламбури и образи. Коректив несъмнено е бил и компетентният редактор на превода, изследвал в отделна монография **Сонетите**, проф. Ал. Шурбанов^[7]. Но в някакъв смисъл Шекспировата лирика, поднесена от Валери Петров, не успя да достигне популярността на преведената от него драматургия на Барда, която дори по цитатността, породила се в българския език, трудно би могла да бъде изместена в обозримо бъдеще. Самият факт, че след появата на тази втора пълна версия вариантът на Свинтила продължи да се издава почти в равностойни тиражи, говори, че истински пробив в тълкуването на опуса не бе направен.

И ето че след по-малко от десет години, през 2001, се появи трети цялостен превод на **Сонетите** от неизвестния *Борис Мархолев*. Томът, най-вероятно самиздат, включва и част от останалата лирика на Шекспир — поемите **Жалбата на влюбената**, **Влюбеният пилигрим**, **Стихове към разни мелодии** и **Фениксът и Гълъбът** под заглавие **Фениксът и костенурката**. Няма да е пресилено, ако кажа, че на това издание, макар и защитено с името на Шекспир, в културното пространство не бе обърнато никакво специално внимание; то не бе отбелязано от критиката и медиите и на практика официална оценка за него липсва. Колкото и в този смисъл беглите наблюдения, които,

предлагам, да са недостатъчни, все пак може да се отбележи, че преводачът е работил самостоятелно, предано и въпреки недостигащата му стихотворна техника, ненужно архаизирания на места език и доста произволно разчетените тъмни места в оригинала, в лицето на този опит разполагаме с една коригираща разновидност в тълкуването на опуса, още повече, че Мархолев първи публикува **Сонетите** двуезично, поемайки немалък и неизбежен риск пред възприемателя.

През 2006 година Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ пусна амбициозния (също двуезичен) том **Уилям Шекспир. Поезия**: пълен — четвърти поред — превод на Сонетите и всички останали недраматургични произведения на Барда, включително поемите **Венера и Адонис** и **Похищението на Лукреция**, дело на **Евгения Панчева**. Негов редактор, също както и на Валери-Петровия, е Ал. Шурбанов. Спокойно можем да наречем този вариант възплъщение на Шекспир според тълкуването му от българската университетска англицистика. В много отношения педантичен, плътно придържащ се към оригинала, преводът на Панчева е точен, „дисциплиниран“ и до голяма степен академизира представата за лириката на Шекспир — нещо липсващо до този момент у нас. Графичните, римни и ритмични особености са спазени безупречно, потърсени са и нови решения за особено предизвикателните и досега перифразиращи се в предишните версии стихове и метафори. В желанието си обаче непременно да се оразличи от улегналите в културното съзнание на българската публика варианти на В. Петров и особено на Вл. Свинтила, този опит като цяло много повече залага на разкриването на имплицитния смисъл на казаното, потискайки „сладостния“ привкус на поезията.

В настоящото издание, може би странно или несвойствено за определен кръв ценители, като име, *поемащо отговорността* за петия български вариант на **Сонетите**, срещаме това на поета **Кирил Кадийски**. Странно, защото той е познат на широката читателска публика преди всичко като преводач на френските *прокълнати поети* и на широк диапазон от славянските и руските класически и модерни поети. Но Кирил Кадийски е единственият български преводач, пристъпващ към Шекспировия сонетен опус, след като е *превел почти*

всички представителни майстори на сонета и на Запад, и на Изток в Европа, от първите изкушени в жанра през утвърдените сонетописци до славянските им събратя през XIX век. Става дума за имена като Пиер дьо Ронсар, Франческо Петрарка, Торквато Тасо, Жоашен дю Беле, преводач е на **Кримските сонети** на Адам Мицкевич, на сонетния венец на словенския романтик Франце Прешерн, дори на известния Пушкинов сонет — възхвала на сонета от 1830 г. („Самият Данте не презря сонета“). Ето защо Шекспир е най-отговорният преводачески проект, най-високото художествено стъпало и безспорно постижение на Кадийски. Автор на оригинални експериментални сонети в личното си творчество, преводачът демонстрира виртуозна стихотворна техника и в подстъпа си към 154-делния корпус се ръководи от най-новите открития в шекспироведението. Така, за разлика от известните досега подходи към **Сонетите**, тук Кадийски предприема не толкова превод-преизговаряне, колкото превод-пресътворяване на заложения в тях нееднозначен и многопластов смисъл, който достига до читателя с хармоничното звучене и органичността на българския език. В настоящия вариант неподправено и непосредствено чувстваме настроенията, конвулсиите, амплитудата между високо и ниско в екзистенциалната неувереност на Барда, директността (прямотата) на посланието, усещаме Другия като реалност и внушение; долавяме, иначе казано, *стоустието на невъзможния поет на поетите* на всички времена.

д-р Людмил Димитров

---

[1] У нас той придоби особена популярност след 2002 г., когато излезе монографията на Иля Гилилов *Играта Уилям Шекспир или Тайната на Великия Феникс*, за първи път изложила подробно пред българската публика неказионните (невъзприети официално) версии за личността и биографията на Великия Бард. ↑

[2] Фрай, Н. *Анатомия на критиката*. С. 1987, стр. 144–145. Стихът на Овидий гласи: „Има Бог в нас“. ↑

[3] Цит. по оригиналното издание, стр. 8. ↑

[4] Вазов, Иван. Събрани съчинения в 22 тома, т. 20. Критика и публицистика 1890–1921., стр. 220–221. В първата ѝ публикация в сп. „Българска сбирка“ от 1 май 1900 г., стр. 307–308, Вазов подписва рецензията с инициалите „Х.Х.“ Единствената грешка, допусната от

автора е, че преводите на Подвързачов са поместени не в мартенския, а в априлския брой на разкошно списваното споменато периодично издание, стр. 8–9. Разредката-акцент на думата „мак“ в края третия стих е Вазова, а цитатът е от сонет 99 (V). ↑

[5] Виж: Стоянов, Цветан. Избрани преводи, С. 1984. ↑

[6] Виж: Английска поезия в превод на Александър Шурбанов, С. 1995. ↑

[7] Шурбанов, Александър. Ренесансовият хуманизъм и лириката на Шекспир. С. 1980. ↑

Издание:

Автор: Уилям Шекспир

Заглавие: Сонети

Преводач: Кирил Кадийски

Година на превод: 2012

Език, от който е преведено: Английски

Издание: Първо издание

Издател: Издателство „Нов Златорог“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2012

Тип: сборник

Националност: Английска

Печатница: „Симолени“

Коректор: Мария Меранзова

ISBN: 978-954-492-229-0

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9164>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.